

Ülevaateid Jaan Reineti elust ja tööst

- [Autobiograafia aastast 1975](#)
- [Autobiograafia aastast 1980](#)
- [Autobiograafia aastast 1986](#)
- [Jaan Reineti isikuarhiiv Tartu Ülikooli raamatukogus](#)
- [Eesti Raadio intervjuu Jaan Reinetiga aastal 1965](#) (helisalvestis 19.5 minutit)
- [Jaan Reinet Harald Kerese mälestustes aastal 2003](#) (vaata lk. 146)
- [Hannes Tammeti ettekanne Jaan Reineti juubelil 1985](#)
- [Hannes Tammeti ettekanne Jaan Reineti sünniaastapäeval 2005](#)

Lisaks eelnimetatud avalikult kättesaadavatele dokumentidele on H. Tammeti arhiivis veel mõned skaneeritud, kuid tekstiks teisendamata dokumendid, nende hulgas:

- Juhuvalik kirjadest, iseloomustustest ja muudest lühidokumentidest (14 lk.)
- Publikatsioonide ja teaduslike kontaktide nimekiri aastast 1971 (28 lk.)
- Kaks doktorikraadi taotlemisega seotud dokumenti aastast 1974 (10 lk.)
- ENSV Teenelise Leiduri aunimetuse taotlus aastast 1974 (7 lk.)

Jaan Reineti 1975. aastal kirjutatud autobiograafia

1. Minu koolitee, õpetajad, huvialad.

Sündisin 8.V (25.1V) 1905. a. Tarvastu vallas Lüüsil riigimetsavahi pojana. Kuna vanemad olid vaesed ja perekond suur (5 last), siis tuli lastel juba enne kooliaega rakenduda tööle. Kaheksa-aastaselt saadeti mind Mustla alevi algkooli, kuhu mind võeti vastu II klassi. Suvel karjas käies ja talvel koolis olles lõpetasin Mustla algkooli ja 1915. a. sügisel jätkasin õppimist Tarvastu kihelkonnakoolis, kus minu edasiõppimise huvidele andis tõuke õpetaja Johannes Muinaste*, kes oli väga laialdase silmaringiga iseõppija. Lõpetasin kihelkonnakooli üsna noorelt ja pääsesin sügisel eksamiga Viljandi Linna Kõrgemasse Algkooli (kreiskooli) III klassi. Siin sain õppida vaid ühe semestri. Kuna olin aastatelt noor ja üleliigne pingutus mõjus halvasti minu tervisele, soovitati mul arstide poolt õppimine katkestada. 1918. a. detsembris läksingi tagasi vanemate juurde maale. Isa haigestus raskekujuliselt reumasse ja polnud enam suuteline küllaldaselt töötama. Kuna meie perekond oli suur (2 venda minust vanemad ja 2 õde minust nooremad), siis tuli abistada koduseid.

1920. a. sügisel õnnestus mul pääseda Tartu Õpetajate Seminari, kus vaestest perekondadest tulnud õpilased said toetust koolilt internaadi ja abiraha näol. Gümnaasiumis või reaalkoolis õppimine ei olnud enam vanemate jaoks jõukohane.

Seminaris tekkis mul eriline huvi lisaks matemaatikale ja loodusteadustele eesti keele vastu. Seda põhjustasid meie klassijuhataja eesti kirjanduse õpetaja Mihkel Kampmann ja eesti keele õpetaja Albert Saareste. Viimase põhjalik ainekäsitus ja eesti keele reeglite üksikasjalik analüüs kiskusid mind kaasa eesti keele alasele uurimistöole ja juba seminariõpilasena olin ma kõik meil eesti keeles ilmunud kooligrammatikad ja vastavad artiklid ajakirjadest "Eesti Keel" jne. läbi lugenud.

Kui ma 1925. a. pärast Tartu õpetajate Seminari lõpetamist asusin õpetajaks Viljandi, olid minule südamelähedased eesti keele tunnid. Peagi aga pettusin selles, sest tookord koolides kasutusel olev Oskar Looritsa "Eesti keele kooli-grammatika" (1925), lähtudes keelereeglite õpetamisel keeleajalooliselt vaatekohalt, polnud õpikuna alg- ja keskkoolides kohane.

Veel samal 1925/26. õppeaastal valmis mul eesti keele grammatika käsikiri, millega tutvusid mitmed silmapaistvad keelemehed J. V. Veski jt., andes sellele kõrge hinnangu, kuid minu lemmikõpetaja prof. A. Saareste oli arvamisel, et Looritsa kooligrammatika peaks olema kohane ka koolides eesti keele õpetamisel. Arvestades tema autoriteetset seisukohta, ei julgenud ma käsikirja trükis avaldada. Tegin sellest vaid väljavõtted ja esitasin kokkuvõtte "Deklinatsioonid ja konjugatsioonid" 1926. a. Viljandis kirjastusele "Valgus", kus see trükitööliste streigi tõttu jäi lebama ja alles 1927. a. sügisel ilmus trükist.

Vahepeal olin ma oma huvialadega kaldunud juba matemaatika-loodusteaduste valdkonda, sest emakeele õpetamine suure lisakoormuse tõttu (kirjandite parandamine) ei jätnud aega, et edukalt õppida ülikoolis koolitöö kõrval. Juba 1928. a. 1. septembril siirdusin Tartusse

* Ta tundis põhjalikult matemaatikat, õigusteadust, eesti keelt, psühholoogiat ja loogikat. Arvestades tema laialdasi teadmisi ja suurepärast aine esitamise oskust, omistati talle hiljem Haridusministeeriumi poolt keskkooliõpetaja kutse psühholoogia ja loogika alal. Kui mina pärast Tartu õpetajate Seminari lõpetamist 1925. a. sügisel asusin Viljandi III (IV) Algkooli õpetaja kohale, kohtasin teda Viljandis juba gümnaasiumiõpetajana, kes mitte ainult ei olnud kõrgesti hinnatav spetsialist oma erialal, vaid andis ka oma kolleegidele kasulikke näpunäiteid teiste ainete õpetamise alal.

koduõpetaja ja repetiitori kohale ning jätkasin õppimist ülikoolis matemaatika-loodusteaduskonna matemaatika osakonnas.

Pärast seda kui 1928. a. ajakirjas "Eesti Keel" mag. J. Väinaste* minu raamatule andis hea hinnangu, soovitasid mõned keeleteadlased, E. Nurm jt., mul jätkata õppimist ülikoolis eesti keele erialal, kuid kuna tookord oli vähe väljavaateid eesti keele alal muud tööd leida, kui vaid keele õpetajana keskkoolis, sest isegi selline silmapaistev keeleteadlane nagu J. V. Veski töötas vaid lektorina ülikoolis, siis otsustasin edasi õppida ikkagi matemaatika-loodusteaduskonnas.

2. Kuidas tuli keelehuvi? Kes on seda huvi tekitanud?

Nagu juba mainisin, põhjustasid minu huvi keele küsimuste vastu just minu silmapaistvad õpetajad (J. Muinaste, M. Kampmann ja A. Saareste). Ma imetlesin oma õpetajat Muinastet Tarvastu kihelkonnakoolis, kes mitte ainult ei olnud suurepärase koolimees, vaid ka silmapaistev retoorik, kelle kõnet kuulates tundsin suurt naudingut või jälle imetlesin tema mälu, kui ta esitas peast meie kaunimaid rahvalaule.

Õpetaja M. Kampmann oli aga suurim eesti kirjanduse tundja. Tema andis väga põhjaliku ülevaate eesti kirjanduse ajaloost. Eriti meelde jäänud on need tunnid, kus tundsin veidi häbi ja ärritust oma hinges, kui ta vahel klassi tuli kirjandite vihikutega ja kui ta ulatas mulle minu vihiku ja palus kirjandit klassile ette lugeda. Eriti halb oli mul seda teha, kui lugesin kord kirjandit, milles kirjutasin oma karjapõlve sõbrast, karjamaa ääres elutsevast vanamehest, kes oli üksik erak ja kelle pihtimusi ja kõnelusi ma tahtsin ainult hoida enesele ja mitte seda kuulutada kogu klassile.

Huvi tekkimist eesti keele grammatika vastu ma võlgnen ainult oma õpetajale prof. A. Saarestele. Tema tunnid olid nii sügavalt teaduslikud ja laiahaardelised ja kiskusid mind kaasa eesti keele alal põhjalikumalt töötama ja uurima igat küsimust paljude autorite tööde valguses.

Mul jäi arusaamatuks see, et õpetaja A. Saareste kogu selle aja jooksul, mil ta meid õpetas (1922. a. kuni 1925. a.), mind kordagi ei kutsunud vastama klassi ette. Ta pöördus ainult siis minu poole, kui mõni küsimus klassis ringi eksles ja ta ei saanud soovivat vastust. Selle aja jooksul oli mul aega järele mõelda ja kui ta viimaks mind küsitles, siis ütlesin ma seda, mis selle küsimuse kohta on kirjutanud üks või teine autor (Jõgever, Einer, Leetberg, Põld jne.). Kuid tihti peale ta ei jäänud ikkagi sellega rahule ning esitas mulle viimase küsimuse: "Aga

* J. Väinaste "Eesti Keel" nr. 7-8, 1928, lk. 145-148.

Jaan Reinart. Deklinatsioonid ja konjugatsioonid.

Kirjastus "Valgus" Viljandis, 1927, 71 lk.

Kuigi pealkiri on ainult "Deklinatsioonid ja konjugatsioonid", sisaldab raamat ka lühikese häälikuõpetuse ja õigekeelsusliku "lisa" ja vastaks seega peaaegu keskkoolide hääliku- ja sõnaõpetuse kavale, kui ei puuduks mõned tähtsad peatükid, näit. sõnaliikide (raamatus ei ole sõnagi asesõnadest ja nende käänamisest) ja käänete ülevaade.

Raamatus on seatud peaülesandeks muuta kergemaks ja lihtsamaks muutkondade käsitletu, ja selles on saavutatud teatud tulemusi. Eriti on käsitlusel püütud rohkem koondada tabelitesse kui seletada sõnadega, mis soodustab kergemat ülevaadet ja ainekite valdamist. Tundub nii mõndagi õnnelikku mõtet ja võtet, kuid ühtlasi ka seda, et samas suunas võiks veel rohkemgi teha, et tegu on ainult hea algusega.

Keelelt tundub raamat, peale mõne komistuse, korralik. Üldiselt meeldiv raamat, eriti oma meetodiliste võtetega. Nii mõnigi vormiõpetuse peatükk on muutunud hea tabeli abil lihtsamaks ja kergemaks. Kellel on raske orienteeruda E. Muugi või O. Looritsa käsiraamatutes, leiab kergemini lahenduse J.R. tabelite abil. Keskkooli õpperaamatuna seda hästi tarvitada ei saa, kuna pole vastavalt kavale küllalt täielik; ka ei räägi trükitehniline külg raamatu kasuks. Keeletarvitajale aga, kes soovib vähema vaevaga vabaneda vormivigadest, võib raamatut soovitada.

mis on Teie arvamus selle küsimuse kohta?" See oli nagu punkt lause lõpus ja pärast sellele vastamist võisin ma jällegi rahulikult kohal istuda, seni kui hakkas klassis ringi käima mõni teine küsimus.

Kuna ma pidasin A. Saarestet kaasaja suurimaks keeleteadlaseks eesti keele alal, kõrvutades teda akadeemik Wiedemanniga, siis ei tahtnud ma talle ühtegi küsimust võlgu jätta ja see sundis mind vabal ajal uurima keeleküsimusi kõikkülgelt. Käisin isegi vahel meie keeleuudendaja mag. J. Aaviku juures kodus, kes mind vaatamata sellele, et olin vaid seminariõpilane, lahkelt vastu võttis.

3. Keeleline tegevus koolis ja pärast kooli.

Keeleline tegevus koolis, aga ka pärast kooli oli mul tagasihoidlik, kuna minu võimed olid rohkem silmapaistvamad matemaatika alal. Olin küll koolis mitmete õpilasingide esimees (Humanitaar Ring, Loodusteaduste Ring), kuid kooli õpilasajakirja "Kuma" toimetuse liige olin vaid paari semestri kestel. Kuid siiski ühtteist sai kirjutatud selle ajakirja jaoks ja samuti ettekandeid klassiõhtutele. Oli ju meie klassis silmapaistvaid näitlejaid ja deklamaatoreid nagu Karl Ader, Eduard Looga jt. See siis pakkus huvi meie klassiõhtu kava koostada oma loomingust. Klassis oli meie parim sulamees Eduard Tasa. Kunstikalduvusi oli Ed. Püttsepal. Minule aga langes osaks vaid üks ülesanne, mis oli seotud seminari aastapäeva pidustustega "Vanemuises". Nimelt soovis inspektor ja saksa keele õpetaja Erich Jaanvärk Vanemuises lavale tuua "Fausti" proloogi, sest häid näitlejaid oli meil koolis mitmeid Karl Aderiga eesotsas, kuid E. Jaanvärgile ei meeldinud eesti kirjanduses juba olemasolevad Goethe "Fausti" tõlked. Ta soovis meie kooli noorkirjanikkude abiga "Fausti" proloogi paremini tõlkida. Mina aga nende hulka polnud arvatud. Käisin neid tõlkeid pealt kuulamas ja kuna ettevõtte näis ebaõnnestunud, siis ühel viimasel koosolekul kõrvalseisjana poetasin mõttetu lause: "Ma arvan, et nüüd peaks juba peaproovi tegema, mitte "Fausti" tõlkima." Selle peale inspektor E. Jaanvärk vihastas ja viskas "Fausti" minu ette lauale öeldes: "Ärge tulge siin targutama, palun tõlkige siis ise." Mind valati nagu kuumat veega üle. Ma palusin vabandust ja katsusin iga hinna eest "Faustist" lahti saada, kuid see ei läinud mul enam korda. Kõndisin kui vaene patune pärast tunde koju Veski tänavale (praegu Burdenko t.), kus elasin tookord vanaonu Jaan Pehapi* juures. Kuna järgmisel päeval oli inglise keeles kirjatöö ja õpetaja K. Westberg oli väga nõudlik (pani kord klassi 30 õpilasele 33-st puuduliku hinde), siis pea kogu õhtu valmistasin ette klassitööd. Pärast klassitöö ettevalmistamist, enne magama minekut tegin lahti selle õnnetu "Fausti".

Võtsin puhta vihiku ja panin 2 lehekülge kirja. Tundsin väsimust ja arvasin, et sellest niikuinii ei tule midagi head välja ning heitsin magama.

Teine päev hoidsin "Fausti" koos vihikuga sahtlis raamatute all, kuni viimase tunnini. Enne kui hakkasin koolimajast "välja põgenema", andsin "Fausti" koos vihikuga kaasõpilase Emma Kruise kätte ja palusin teda see õpetajatuppa inspektor E. Jaanvärgile ära anda. Kuid minu "põgenemine" ei õnnestunud. Kohe lasi inspektor mind tagasi kutsuda ja lugedes õpetajate toas püstijalu ahju ääres seda tõlget, teatas mulle, et mul tuleb kogu proloog nüüd ära tõlkida.

Mina aga hakkasin vastu seisma, sest prof. P. Tarvel oli andnud mulle teha ettekande Humanitaar-Ringis Ferdinand Lassale'ist. Mina püüdsin õpetaja ettepanekut tagasi tõrjuda, sest uskusin, et ma sellega hakkama ei saa ja veel nüüd, kui mul on aega vaja oma ettekandeks. Kuid vastuseis ei päästnud mind, mulle anti 3 vaba päeva ja ma pidin mõlemate

* Jaan Pehap elas sel ajal kui H. Tammsaare oli üliõpilane, temaga ühes korteris (olid toakaaslased), kusjuures hiljem oli H. Tammsaare minu vanaonu juures alaline külaline.

ülesannetega toime tulema, sest 3-nda päeva õhtul pidi olema proov, mida juhatas harjutuskooli juhataja Elmar Martinson.

Kolmandal päeval tulin tundide lõpul kooli jälle "Fausti" ja sama vihikuga, milles oli vaid 2 lehekülge täis kirjutatud. Teatasin murelikult saksa keele õpetaja E. Jaanvärgile, et kuidagi ei saanud enam hakkama, sest tuleb ette nii raskeid sõnu, millede sisu ma ei mõistnud jne. Kõik see jutt paistis inspektorile olevat kahtlane ja ta haaras mind kätt pidi kinni, tõmbas mind meie tühja klassi, kust teised olid juba koju läinud. Siin olime nüüd kahekesi. Ta istus minu kõrvale pinki ja ärritatult palus mul näidata sõnu, millede sisust ma aru ei saanud. Nii istusin nagu aheldatud vang inspektori kõrval ja inspektor tõlkis mulle tundmatuid sõnu ja mina pidin siin "Fausti" proloogi sobivas rütmis eesti keeles kirja panema. Õhtul algas peale proov ja värskest tõlgitud "Fausti" proloog nägi rambivalgust...

Ettekanne heade näitlejate tõlgenduses õnnestus kooli aastapäeval hästi. Seda oli veel koolipidudel hiljem, kui olin juba õpetaja Viljandis, ette kantud. Kui 1928. aastal sügisel Viljandist uuesti Tartu tulin, otsis E. Jaanvärg mind ülesse ja teatas, et minu tõlkest on üks lõik kaduma läinud ja palus seda uuesti tõlkida. Kui selle olin valmis kirjutanud ja kui E. Jaanvärgile selle üle andsin, siis lugedes seda teatas ta mulle, et see pole enam selline tõlge, millise tegin koolipoisina. Mõistsin seda ka ise, sest olin unarusse jätnud keele, kirjanduse ja humanitaarteadused. Olin sukeldunud reaalteaduste valdkonda. E. Jaanvärg tuletas siis meelde minu kirjandeid koolis, mis vahel isegi temas kahtlust tekitasid, et nad ei ole originaalsed. Kõige rohkem vaevas meid mõlemaid üks juhus, mis ei läinud mul kunagi meelest.

Kord palus õpetaja E. Jaanvärg meid kodus kirjutada üks kirjand vabal teemal. Teised õpilased andsid töö ära õigeaegselt, kuid mina palusin pikendust. Mulle lubati seda. Kui aga lubatud tähtaeg kätte jõudis, polnud mul veel kirjandit olemas ja ma läksin teistkordselt pikendust paluma. Selle peale vihastas inspektor ja teatas, et ta ei vaja minu kirjandit enam. Ta annab järgmisel tunnil vihikud teistele juba tagasi. See inspektori põhjendatud pahameel mõjus mulle nii, et jooksin vahetunnil koolimaja kõrval asuvasse poodi ja ostsin sealt ühe vihiku.

Kuna viimane tund oli koolitervishoid, mida andis dr. R. Tamm, kes oli hea õpetaja ja kunagi ei teinud kellelegi tunnis märkusi, siis otsustasin selle kirjandi kirja panna koolitervishoiu tunni ajal. Kirjandi pealkirjaks valisin "Mein Freund Wisdom".

Sulg jooksis suure kiiruga ja tunni jooksul oli suur osa vihikust täiskirjutatud.

Tunni lõpul jooksin õpetajate tuppa ja palusin inspektorilt vabandust, et palusin teistkordselt pikendust ning andsin vihiku ära, mille inspektor rahulikult vastu võttis.

Järgmisel tunnil, kui toodi vihikud ära, jaotas inspektor kõigile vihikud kätte ja kui tal oli käes veel viimane vihik (minu oma), viskas ta selle minu lauale ja ütles, kõik peale ühe on kirjutatud kirjandi iseseisvalt, kuid üks on selle kusagilt maha kirjutatud. Kuna need sõnad lausuti sel ajal kui vihik minu lauale kukkus, siis oli kõigile selge, et see patuoinas on Reinert*, See häiris minu pinginaabrit Leopold Matti nii, et too kohe püsti tõusis ja ütles, et õpetaja, Teie solvasite Reinertit ekslikult. Ma olin siin tunnistajaks, et ta ei kirjutatud seda kirjandit kodus, vaid koolitervishoiu tunnis, minu silma all, ja palun Teid siin oma arvamus muuta.

Kas inspektor seda arvamust muutis või ei, see jäi meile mõlemaile teadmatuks. Kuid see juhus oli ka veel kaua aastaid meeles minu lugupeetud saksa keele õpetajal ja inspektoril, kes minu 60-ndal sünnipäeval kõnet pidades mainis, et "Reinertil olid koolis abiks nägematud päkapikumehed, kes uskumatult kiiresti ja hästi tema eest tööd tegid."

* Minu endine perekonnanimi oli Reinert.

4. Mis viis mõttele kirjutada raamat keeleliste küsimuste kohta?

Keeleõpiku koostamisele viis mind mõte, et dr. Oskar Looritsa "Eesti keele kooli-grammatikat" ei olnud võimalik alg- ja keskkoolis keeleõpetamisel edukalt kasutada, sest selle sisu mõistmiseks oli vaja tunda ka keeleajaloolisi küsimusi. Oli raske õpilasele selgeks teha, miks "ader" kuulub ühesilbiliste sõnade ja "nõu" kahesilbiliste perre.

Oli hädasti vaja kooligrammatikat, mis tänapäeva eesti keelt vaatleb ja analüüsib sellisena nagu ta esineb kehtivas kirjakeeles, selgitamata üksikute sõnatüüpide keeleajaloolist päritolu jne.

5. Mida selles tahtsin näidata?

Selles raamatus taheti näidata järgmist, mida on mainitud selle eessõnas:

"Käesolev vihik on suuremalt osalt väljavõtteid praegu käsikirjas olevast eesti keeleõpetusest, mis on määratud keskkoolidele õperaamatuks.

Ses raamatukeses esinevate keeleaseaduste formuleerimisel eelistasin deskriptiivset käsitlusviisi, loobudes meelega keeleajalooliste argumentide kasutamisest keelenähte seletamiseks.

Samuti deklinatsioonidesse ja konjugatsioonidesse jaotamine ei sünni ainult sõnade keelajaloolise päritolu ja suguluse põhjal, sest siis ei saaks üksikute sõnarühmade eriaaremiste ja analoogiliste sünnituste tõttu ülevaatlikke ja otstarbekohaseid jaotusi. Päälegi ei ole kõik sõnad, mis keeleajalooliselt kuuluksid ühte liiki, praeguses keeles väliselt ühesugused. Seda silmas pidades peaksime õpilasi enne vormiõpetuse kursuse läbivõtmist tutvustama mõningate keeleajalooliste küsimustega, mis ei ole keskkoolis sugugi vajalik, küll aga segav ja didaktiliselt ebaõige.

Seepärast tuleks sõnu deklinatsioonidesse ja konjugatsioonidesse jaotada ainult praeguses kirjakeeles esinevate tüvede iseloomu ja vormitunnuste põhjal, mitte aga üksikute sõnade puht-keeleajaloolise päritolu järele."

6. Raamatu ilmumise ajal päevakorras olevad keeleküsimused ja nende kajastumine raamatus.

Raamatu ilmumise (õieti käsikirja koostamise) ajal oli meie kooligrammatikana kõige domineerivam dr. O. Looritsa eesti keele grammatika, kuna teised varem ilmunud (Einer, Jõgever, Lestberg, Põld) olid juba vananenud. J. V. Veski, kes oli praktilise keele alal parimaid keeleteadlasi ja kes minu seisukohti pooldas, polnud veel eraldi kooli jaoks grammatikat koostanud.

7. Erinevate keelemeeste erinev suhtumine raamatusse.

Tookord juhtivad keeleteadlased ja silmapaistvad õpetajad, kes minu kooligrammatika käsikirja lugesid, suhtusid sellesse positiivselt ja pidasid selliselt koostatud raamatut sobivaks õpikuks keskkoolidele.

Kuid inimene, kes minus süütas keelehuvi, prof. A. Saareste oli arvamisel, et O. Looritsa grammatika sobib hästi ülikoolis, miks ta ei või ka jääda keskkooli õpikuna.

Mina aga tema seisukohti kõige enam austades tõmbusin tagasi keelepõllult ja sukeldusin reaalteaduste valdkonda, kuid hiljem siiski A. Saareste oma seisukohti revideeris ja kui Elmar Muuk hiljem O. Looritsa grammatika lõplikult kõrvale tõrjus, tunnistas prof. A. Saareste mulle ka oma seisukoha ekslikust.

8. Minu üleminek uuele erialale.

Teataval määral oli minu siirdumine uuele erialale tingitud osaliselt sellest, et minu lemmikõpetaja mind õigel ajal ei mõistnud ja minu seisukohtades keeleküsimumustes kahtlema läi.

9. Mida ütles uue eriala kohta Saareste?

Minu 25-ndal sünnipäeval, kui ma olin juba matemaatika-loodusteaduskonna üliõpilane, tuli ka minu sünnipäeval minule õnne soovima prof. A. Saareste, kes mainis, et ta võib praegu õnne soovida vaid matemaatika-loodusteaduskonna üliõpilasele ja võib-olla on ka tema selles süüdi, et ta ei saa mind enam õnnitleda kui eesti keeleteadlast. Mina aga ei tahaks ise seda mitte tunnustada, vaid peasüüdlaseks pean ma enda ebajärjekindlust ja seda, et tihtipeale vahetasin huvialasid.

Erilist huvi pakkus mulle veel ülikooli viimastel kursustel psühholoogia ja pedagoogika alased probleemid, olles isegi õpilaste tundmise praktikumide läbiviimisel lektoritel abijõuks jne.

10. Minu tegevus füüsikuna (leiutused, tunnustused, kraad, aunimetused jne).

Ülikoolis õppisin kahes teaduskonnas ja töötasin samal ajal ka õpetajana, koduõpetajana ja repetiitorina.

1935. a. kevadel lõpetasin Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna matemaatika osakonna cum laude, olles samal ajal Tartu Linna XI (raskeltkasvatatavate poiste) Algkoolis õpetaja. 1936. a. lõpetasin ka ülikooli juures üheaastase didaktilis-metoodilise seminari, omades seega kesk- ja kutsekoolide õpetaja kutse matemaatika, füüsika ja kosmograafia alal.

1. augustil 1936. a. määrati mind Tartu Pedagoogiumi keskkooli (ülikooli didaktilis-metoodilise seminari harjutuskool) õppejõuks ja sama aasta 1. septembril valiti mind veel Tartu Ülikooli füüsikainstituudi ajutiseks abijõuks. Neil kohtadel töötasin kuni järgmise aasta sügiseni, mil asusin Tartu Eesti Noorsoo Kasvatusseltsi Tütarlaste Eragümnaasiumi õpetajaks, millisel kohalt mind 1. oktoobril 1937. a. määrati Võrumaa koolide inspektoriks. Viimasel kohal töötasin edasi ka Nõukogude korra ajal 1940/41. õppeaastal.

Võrumaa koolide inspektori kohal töötamise ajal hakkasin organiseerima Fr. R. Kreutzwaldile kuulunud majade omandamist Haridusministeeriumi poolt. Neid kavatsusi aga ei olnud nii kerge teostada kodanliku korra ajal, sest majad kuulusid Võru Käsitöölise Seltsile ja neis asus alkoholsete jookidega einelaud. Käsitöölise Selts ei tahtnud maju kuidagi müüa, kuna alkoholsete jookidega einelaud majas, kus Kreutzwald kirjutas "Viinakatku" tõi seltsile sisse suuri sissetulekuid. Alles Nõukogude korra ajal, kui need majad linnavalitsus ära ostis, õnnestus muuseumiks vajalike eeltööde teostamist alustada.

Väsimatult abistas mind entusiast ja selle idee kauaaegne õhutaja õpetaja-pensionär Jakob Teder. Palju aitasid siin selle mõtte realiseerimisele kaasa Haridusosakonna juhataja Karl Siilivask ja hiljem tema abikaasa Eerika Siilivask. Jakob Teder viibis pidevalt taastamistöde juures ja aitas kaasa kõigele, mida suutis. Fr. R. Kreutzwaldi nimeline Kirjandusmuuseum eesotsas Rudolf Põldmäega ja tema abikaasaga sisustas muuseumi nõuetekohaselt kiiresti ja hästi. 1941. a. suvel kui vaenlane lähenes Eesti piiridele ja kahuripaukude mürin oli Võrru hästi kuulda, avasin muuseumi Haridusministeeriumi esindajana. Seega see eesti rahva kultuuriloos tähtis üritus, mida alustati ja teostati nõukogude korra ajal, sai ka avatud nõukogude võimu poolt enne kui vaenlase väed Võru vallutasid.

Okupatsiooni ajal tuli mul Võrumaalt lahkuda ja Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi varade eest hakkas hoolitsema pensionär Jakob Teder, kes eksponeeris hiljem viis Võrust ära maale, peites need oma tuttavate poole ja säilitas seega need täielikult.

Võrust lahkumise järele töötasin Viljandimaal Tarvastus põllutööl.

1. augustil 1942. a. sain matemaatikaõpetaja koha Viljandi I Gümnaasiumis. Kuigi olin koolis ainuke kutsega matemaatikaõpetaja, vallandati mind õppeaasta lõpul ka sellelki kohalt minu Nõukogude aegse tegevuse pärast.

Pärast minu teistkordset kõrvaldamist koolitöölt ei antud mulle enam mingisugust tööd hariduspõllul. Alles Nõukogude võimu taaskehtestamisel Eestis määrati mind 16. okt. 1944. a. tagasi Viljandi I Keskkooli (endine I Gümnaasium) füüsikaõpetajaks.

Kui saadi teada, et töötan jälle õpetajana, tehti mulle ettepanek tulla tööle Haridusministeeriumi.

Otsustasin jääda edasi Viljandi, kuna koolil ei olnud füüsikaõpetajat ja Haridusosakonna juhataja sm. Kurve minu lahkumisega Viljandist ei olnud nõus.

Ka Tartu Riiklik Ülikool vajas õppejõudu füüsika alal. Füüsika kateedri juhataja dots. A. Mitt pöördus korduvalt minu poole palvega, et tuleksin Tartu Riikliku Ülikooli juurde tööle. Kaua aega kaalusin seda ettepanekut. Kui aga 1946. a. kevadel Viljandi I Keskkooli revideeris Haridusministri abi A. Valsiner, siis tehti mulle ettepanek asuda eeloleval õppeaastal I Keskkooli juhataja kohale või võtta vastu Viljandis asutatava Pedagoogilise kooli juhataja koht. Vaatamata Haridusministeeriumi vastuseisule õnnestus mul siiski pääseda Tartu Riikliku ülikooli õppejõu kohale ja 15. augustil 1946. a. kinnitati mind Tartu Riikliku Ülikooli füüsika kateedri assistendi kohale.

1. märtsil 1947. a. määrati mind sama kateedri vanemõpetaja kohale, kus töötasin kuni 31. aug. 1960. a., olles vahepeal 15. dets. 1947. a. kuni 31. aug. 1948. a. üld- ja eksperimentaalfüüsika kateedri juhataja ajutine asetäitja. 1959. a. kaitsesin väitekirja füüsika-matemaatikakandidaadi kraadi saamiseks. Alates 1. sept. 1960. a. kuni 1. sept. 1961. a. olin määratud Tartu Riikliku Ülikooli Rektori poolt üldfüüsika kateedri juhataja kohale. 1. sept. 1961. a. kuni 28. juulini 1962. a. olin üldfüüsika kateedri dotsendi kt. ja alates 28. juulist 1962. a. kuni 31. aug. 1971. a. töötasin üldfüüsika kateedri dotsendina ning alates 1. sept. 1971. a. töötan TRÜ Aeroionisatsiooni ja Elektroaerosoolide Probleemlaboratooriumi juhatajana. Sama probleemlaboratooriumi teadusliku juhendajana töötasin alates probleemlaboratooriumi rajamisest (1964. a.) kuni 1974. a. 1. septembrini.

Kuna teadusliku uurimistööga tegelevas probleemlaboratooriumis uurimistöödeks oli vaja väga mitmesuguseid aparate, mida kahjuks ei olnud varem välja töötatud selle ala spetsialistide poolt, siis tuli hakata ise unikaalseid aparate konstrueerima ja TRÜ-s oma jõududega valmistama. Kuna paljud neist aparaatidest olid uudsed, siis anti nende kohta välja minule veerandsada autoritunnistust ja nende aparaatide eksponeerimise eest alates 1956. aastast Üleliidulisel rahvamajanduse saavutuste näitusel olen saanud kümme medali ja ühe audiplomi. Kuna mitmeid leiutisi kasutatakse edukalt NSV Liidus rahvamajanduses andes sadu tuhandeid rublasid aastast ökonomiat, siis 30. augustil 1974. a. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi Seadlusega omistati mulle Eesti NSV teenelise leiutaja aunimetus.

11. Kuidas sain Ilissa omanikuks. Mis Ilissal meenutas veel Reinvaldi.

Ilissa talu omanikuks oli sajandivahetusel minu emapoolse vana-vanaema õepoeg Ado Reinvald. Tema ei olnud töökas talumees, vaid pigem luuletaja, mistõttu talu sattus võlgadesse ja müüdi oksjonil ära ning Reinvaldil tuli Ilissalt lahkuda ja asuda elama Elva lähedale Kulbilohku.

Sel ajal kui olin Võrumaa koolide inspektor, oli Ilissa peremeheks Jaan Tõllasson, kes tahtis ümber asuda Saksamaale ja otsustas ära müüa Ilissa.

Kuna Nõukogude korra ajal keegi enam talu ei tahtnud osta ja mul oli soov minu sugulasele kord kuulunud ja kultuurilooliselt tähtsat paika omandada, et sinna rajada Ado Reinvaldi, Andres Renniti, Aino Tamme, Jaan Tamme jt. Tarvastust pärit olevate kultuuritegelaste memoriaalmuuseum, siis sõlmisin 26. juunil 1940. a. lepingu Ilissa ostmiseks ja maksin J. Tõllassonile ühe osa talu hinnast, millega ta ka nõustus. Endine peremees läks ära Saksamaale ja talu jäi minu nimele. Mulle eraldati sealt pärast maareformi üks osa talu maadest, mida hakkas majandama minu poolvend. Okupatsiooni ajal, kui pidin perega Võrust lahkuma, elasime Ilissal poolvenna juures ja tegime põllutööd.

Ka 1944. a. sügisel kui asusin Viljandi õppejõuks I keskkooli, jäi perekond maale, kuna polnud võimalik Viljandis perekonna jaoks vajalikku korterit saada.

1946. a. sügisel kui tulin Tartu Riikliku Ülikooli tööle, oli majapidamine üle antud kohalikule kolhoosile ja minu abikaasa töötas kolhoosis põllutöölisena, seni kui õnnestus mul Tartus oma vanaonu Jaan Pehapi* majas saada korter. Nüüd tuli ka perekond Tartusse ja kogu majapidamine jäi kolhoosi (praegune Tarvastu kolhoos) valdusse.

Sel ajal kui asusin okupatsiooni ajal Ilissale oma poolvenna juurde elama, oli Reinvaldi poolt ehitatud hoonetest veel alles elumaja, rehi, karjalaut ja vanad aidad ning pisikene sulasetare. Praegu on neist järele jäänud vaid Reinvaldi aegne elumaja, mis on ka kokkuvarisemise ohus.

Memoriaalmuuseumi rajamine sinna jäi mul teostamata, sest okupatsiooni ajal elasin redus ja mingit selletaolist mõtet ei võinud pähe tulla.

Nõukogude korra ajal asudes Tartu Riikliku Ülikooli juures õppejõu kohale jäin eemale Ilissast ja ma polnud enam suuteline pärast okupatsiooni aegseid läbielamusi seda suurt ülesannet teostama hakata.

Tartus, 19.04.75

J. Reinet

* Kui kirjanik A. H. Tammsaare jäi tiisikusse ja arstid soovitasid tal minna pikemaks ajaks ravile lõunasse, siis minu vanaonu Jaan Pehap andis talle selleks vajaliku rahasumma.

JAAN REINETI (kuni 11. märtsini 1937 Reinert)

elulugu

Sündisin 8. mail 1905. aastal Viljandimaal Tarvastu vallas Lüüsil riigimetsavahi pojana.

Kuna vanemad olid vaesed ja perekond suur (5 last), siis tuli lastel juba enne kooliaega rakenduda tööle. Suvel karjas käies ja talvel koolis olles lõpetasin Mustla alevi ja Tarvastu kihelkonnakooli üsna noorelt ning siirdusin siis 1918. a. sügisel Viljandi linnakooli III klassi. Siin sain õppida vaid ühe semestri. 1918. a. detsembris katkes koolitöö, sest isa haiguse tõttu pidin tulema koju vanematele abiks.

1920. a. sügisel õnnestus mul edukalt sooritatud eksamite tõttu pääseda Tartu Õpetajate Seminari vaatamata sellele, et mul puudus muusikaline kuulmine. Seminari võeti vastu aga eriti muusika-andelisi.

Seminaris õppimise ajal toetas mind minu emapoolse vanaema vend Jaan Pehap. Seminari õpilasena töötasin aktiivselt õpilaste organisatsioonides. Olin prof. P. Tarveli asutatud humanitaar-ringi esimees, mag. J. Rumma asutatud loodusteaduste ringi esimees ja tegutsesin aktiivselt ka kooli kunsti ja kirjanduse ajakirja "Kuma" toimetuses.

Saksa keele õpetaja E. Jaanvärki ülesandel tõlkisin J.W. Goethe "Fausti" proloogi eesti keelde, mille seminari näitering Karl Aderiga eesotsas kooli aastapäeval "Vanemuises" lavale tõi. Varem trükkis avaldatud "Fausti" tõlked (A. Jürgensteini jt. poolt) ei olnud saksa keele ja kirjanduse õppejõule meelepärased.

Erilist huvi pakkusid mulle prof. Andrus Saareste eesti keele ja klassijuhataja Mihkel Kampmaa tunnid. 1925. aastal lõpetasin Tartu õpetajate Seminari ja asusin Viljandi Linna III (IV) Algkooli õpetajana tööle. Õpetamise kõrval õppisin edasi Tartu Ülikoolis, alul filosoofia ja hiljem matemaatika-loodusteaduskonnas. Viljandis õpetasin peamiselt eesti keelt ja loodusõpetust.

Kuna tookord koolides kasutusel olev dr. Oskar Looritsa "Eesti keele kooligrammatika" (1925) morfoloogia oli üles ehitatud lähtudes sõnade keeleajaloolisest päritolust ja sugulusest, mis keskkooliõpilastele tegi tänapäeva kirjakeele õppimisel suuri raskusi, siis otsustasin kirjutada raamatu (Jaan Reinert. Deklinatsioonid ja Konjugatsioonid". Kirjastus "Valgus" Viljandis, 1927) lähtudes deskriptiivse lingvistika seisukohtadest.

See 1925/26. õppeaastal kirjutatud eesti keele morfoloogia õpik sai 1928. a. ajakirjas "Eesti Keel" mag. J. Väinastelt kiitva hinnangu osaliseks.

Koolis õpetasin peale eesti keele veel loodusteadust. Erilist tähelepanu pühendasin füüsika õppevahendite valmistamisele. Kevadisel koolinäitusel oli neid õpilastega valmistatud õppevahendeid nii palju, et kooli õppenõukogu otsustas nende väljapanekuks reserveerida kooli saali, kuna õpilaste käsitööd paigutati saali kõrval olevasse klassiruumi. Kool töötas kahes majas, nende vahel peeti ühendust õpilaste kaasabiga ehitatud telefonidega. Selles koolis sai alguse minu huvi aparaatide ehituse alal.

Asudes 1. aug. 1928. a. Viljandist õpingute huvides ülikoolis Tartu, teenisin siin ülalpidamist esialgu eratunniandjana, koduõpetajana ja repetiitorina kuni 1. aug. 1932. a., mil sain õpetaja koha. Tartu Linna XI (raskelt kasvatatavate õpilaste) algkoolis.

1935. a. lõpetasin Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna matemaatika osakonna cum laude ja järgmisel aastal ülikooli Didaktilis-Metoodilise Seminari (DMS).

1. aug. 1936. a. määrati mind ülikooli DMS-i Harjutuskooli (normaallütseumi), mis asus Tartu Pedagoogiumi juures (Pedagoogiumi keskkoolina), õppejõuks.

1. sept. 1936. a. valiti mind veel Tartu Ülikooli Füüsika Instituudi ajutiseks abiõppejõuks. Neil kohtadel töötasin kuni järgmise aasta sügiseni, mil asusin Tartu ENKS-i Tütarlaste Eragümnaasiumi õpetajaks, milliselt kohalt mind 1. okt. 1937. a. määrati Võrumaa koolide inspektoriks. Võrus kirjutasin koostöös H. Jänese, O. Parloga eesti keele õpiku algkoolidele (Henno Jänes, Oskar Parlo, Jaan Reinet "Eesti keele õpik algkoolidele", Tallinn, 1939. a.). Inspektori kohal töötasin ka Nõukogude korra ajal. 1940/1941. a. organiseerisin Võrus Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi, olles selle esimeseks direktoriks. Muuseumi avasin ENSV Hariduse Rahvakomissari esindajana enne saksa vägede sissetungimist Võrru.

Saksa okupatsiooni ajal vallandati mind koolide inspektori kohalt. Minu vastu tõsteti süüdistus minu aktiivse tegevuse tõttu Nõukogude korra ajal, mistõttu lahkusin Võrust ja elasin oma sugulaste juures Viljandimaal.

Olles vahepeal kohata ja teenistuseta, sain 1. aug. 1942. a. Viljandi I Gümnaasiumis matemaatikaõpetaja koha, kust jällegi aasta pärast pidin lahkuma. Nüüd kaotasin lootuse töötada haridusepõllul, kuigi omasin algkooliõpetaja kutse ja kesk ning kutsekooliõpetaja kutse kolmel erialal.

Siirdusin siis oma sugulaste juurde Tarvastu valda ja elasin seal kartuses, et võib-olla esitab keegi poliitilisele politseile minu juhtkirja "Õpetajaile on usaldatud vastutusrikas ülesanne", mis oli avaldatud "Nõukogude Õpetajas" nr. 9, 20. dets. 1940. a. ENSV Ülemnõukogu valimiste eel.

Nõukogude võimu taaskehtestamisel määrati mind tagasi Viljandi 1 Keskkooli õpetajaks (16. okt. 1944), kust mind saksa okupatsiooni ajal vallandati.

Kuna olin varem 1936. ja 1939. aastal Tartu Ülikooli Füüsika Instituudis töötanud abiõppejõuna, siis taotles ülikool minu ületoomist Tartu Riikliku Ülikooli füüsika kateedri assistendi kohale, millisele kohale ma ka asusin 15. aug. 1946. aastal. 1. märtsil 1947. a. määrati mind sama kateedri van.-õpetaja kohale, kus töötasin kuni 31. aug. 1960. a., olles 15. dets. 1947. a. kuni 31. aug. 1948. a. ka üld ja eksperimentaalfüüsika kateedri juhataja ajutine asetäitja.

1959. a. kaitsesin dissertatsiooni teemal "Atmosfääri ionisatsiooni muutustest Tartus", mille alusel mulle omistati füüsika-matemaatika teaduste kandidaadi teaduslik kraad.

Alates 1. sept. 1960. a. kuni 1. sept. 1961. a. olin määratud Tartu Riikliku Ülikooli Rektori poolt üldfüüsika kateedri juhataja kohale. 1. sept. 1961. a. kuni 28. juulini 1962. a. olin üldfüüsika kateedri dotsendi kt. ja alates 28. juulist 1962. a. kuni 31. aug. 1971. a. üldfüüsika kateedri dotsent ning alates 1. sept. 1971. a. kuni 31. okt. 1975 Aeroionisatsiooni ja Elektroaerosoolide Laboratooriumi (AEL) juhataja ja teaduslik juhendaja.

Alates 1. nov. 1975. a. kuni 31. maini 1976. a. olin AEL-i vanemteadur ning alates 1. juunist 1976. a. kuni tänaseni AEL-i geofüüsikaliste vaatluste sektori juhataja. Olen lugenud Tartu Riiklikus Ülikoolis ja Eesti Põllumajanduse Akadeemias üldfüüsika kursusi. Teaduslikke töid on (200) eesti keele grammatika, koolimajade ventilatsiooni, valgustuse, soojenduse ja tööõpetuse korraldamise, geofüüsika (atmosfääri ionisatsiooni), staatilise elektri, aparaatide ehituse jt. aladelt; autoritunnistusi 30. Oman rohkesti Rahvamajanduse Saavutuste Näituste medaleid ja diplome ning audiplomi, Nõukogude Eesti Preemia (1967) tsükli uurimistööde eest atmosfääriionisatsiooni ja elektroaerosoolide alal. 1974. a. omistati mulle ENSV Teenelise leiutaja aunimetus. Mulle on antud Tartu Riikliku Ülikooli, EKP Tartu Linnakomitee ja Tartu Linna TSN TK, ENSV Kõrgema ja Keskerihariduse Ministeeriumi, ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi, Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu aukirju, olen autasustatud medaliga "За доблестный труд в ознаменовании 100-летия со дня рождения Владимира Ильича Ленина" (1970).

Olen olnud TRÜ-s a/ü komitee liige, TRÜ a/ü töövaidluskomisjonis a/ü esindaja, füüsikaosakonna a/ü rühma organisaator jne. Väljaspool ülikooli olen olnud ENSV Tervishoiuministeeriumi Leiutuse ja Ratsionaliseerimise Komitee liige. Praegu olen LUS-i ja ühingu "Teadus" liige; NSVL MN Teaduse ja Tehnika Riikliku Komitee teaduslike nõukogude: 1) "Сильные электрические поля в технологических процессах – электронная технология", 2) "Аэрозоли и их применение в народном хозяйстве" liige; Rahvusvaheliste ühingute "International Society of Biometeorology" tegevliige ja "American Institute of Medical Climatology" auliige.

Viimasel ajal olen aktiivselt asunud elukeskkonna saastumise probleemide uurimisele. Minu juhendamisel töötav TRÜ AEL-i keskkonnakaitse töögrupp on välja töötanud leiutiste tasemel (välja antud rida autoritunnistusi) terve rea aparate ja seadeldisi, millede rakendamine praktikas võimaldab vältida või vähendada õhu, pinnase, põhjavee ja veekogude saastamist.

Vabal ajal töötan ulatusliku töö "Uusi andmeid A. H. Tammsaare elust ja loomingulisest tööst" kallal. Need andmed olen saanud oma vanaonult Jaan Pehapilt (ja tema pojalt Laur Pehapilt), kelle perekonnas suurkirjanik elas üliõpilasena 1907 kuni 1911. a. ja hiljem vabakirjanikuna Tallinnas elades külastas tihti Jaan Pehapit Tartus ja Elvas.

Jaan Pehapi juures elasin ka mina Tartu Õpetajate Seminari õpilasena (1920-1925. a.) ja hiljem üliõpilasena, kuni Jaan Pehapi surmani (1931. a.).

Jaan Reinet

08. V 1980

JAAAN REINETI ELULUGU

Mina Jaan Juhani p. Reinet sündisin 8. mail 1905. a. Lüüsil Tarvastu vallas Viljandi maakonnas riigimetsniku peres.

Vanemad olid vaesed, pere suur (5 last). Lastel tuli juba varakult tööle asuda, hakata karjas käima.

1915. a. lõpetasin Mustlas külakooli ja 1918. a. kevadel Tarvastus kirikukooli. Sama aasta sügisel astusin Viljandi linnakooli kolmandasse klassi. Siin sain õppida ainult pool aastat. Isa haigestumine 1918. a. detsembris katkestas õpingud, ma pidin pöörduma tagasi koju, et aidata vanemaid.

1920. a. sügisel õnnestus mul ära õiendada sisseastumiseksam Tartu Õpetajate Seminaris. Seminaris õppides teenisin ülalpidamist eratundide andmisega ning koduõpetajana. 1925. a. kevadel lõpetasin seminari ja sama aasta 1. augustist alustasin tööd õpetajana Viljandi III (IV) Algkoolis. Samal ajal õppisin Tartu Ülikoolis, algul filosoofiateaduskonnas, hiljem matemaatika-loodusteaduskonnas. 1928. a. kolisin Viljandist Tartusse, et saaksin edukalt õpinguid jätkata. Ülalpidamist teenisin eratundide andmisega, koduõpetajana ja repetiitorina.

1935. a. lõpetasin Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna matemaatikaosakonna cum laude (kõigi eksamite hinded olid max. sufficit ja füüsikas ultra maximum – viimast hinnet oli prof. J. Vilip 20 aasta jooksul pannud veel kolmele üliõpilasele; kõigi filosoofiateaduskonnas tehtud eksamite hinded olid väga head).

Pärast ülikooli lõpetamist valiti mind Tartu Ülikooli füüsika instituudi abiõppejõuks ja pärast Tartu Ülikooli Didaktilis-metoodilise seminari lõpetamist 1936. a. suunati mind Tartu Pedagoogikumi juures avatud Tartu Ülikooli Didaktilis-metoodilise seminari harjutuskooli matemaatikaõpetajaks.

1. oktoobril 1937. a. määrati mind Võru linna ja maakonna koolinõunikuks, sest omasin Tartu Õpetajate Seminari lõpetamise järel algkooliõpetaja kutse ja Tartu Ülikooli Didaktilis-metoodilise seminari lõpetamise järel keskkooli matemaatika, füüsika ja kosmograafiaõpetaja kutse. Pealegi olin ma töötanud algkoolis (Viljandis 3 aastat), raskelt kasvatavate õpilaste koolis (Tartus 4 aastat), Tartu Pedagoogikumi juures asutatud Ülikooli Didaktilis-metoodilise seminari harjutuskoolis (1 aasta) ja lühikest aega Tartu KNKS Tütarlaste Eragümnaasiumis.

Ülikooli juurest lahkusin majanduslikel kaalutlustel, sest ilma vanemate abita ülikoolis õppides oli mul tehtud ka laenu, mis tuli tasuda. Koolinõuniku palk oli aga võrdne professori palgaga ülikoolis, kusjuures päevarahad andsid veel tunduva lisa (kui olid enam kui 8 tundi komandeeringus, said 10 krooni päevaraha).

Kodanlikus Eestis kõigis linnades ja maakondades kokku oli 19 koolinõuniku (koolide inspektori) kohta. Ainukese koolide inspektorina töötasin ma edasi ka Nõukogude korra ajal 1940/41. a. Teised 18 koolide inspektorit asendati uutega. Mind hindas ja toetas endine Võru Õpetajate Seminari direktor, esimene Eesti NSV teeneline õpetaja Johannes Käis, kelle sünnist 26. detsembril 1985. a. möödus 100 aastat, mida äsja laialdaselt ENSV-s tähistati.

Nõukogude korra ajal 1940/41. a. oli Võru linna ja maakonna koolivalitsuse juhataja Karl Siilivask ja hiljem tema abikaasa Erika Siilivask, sest Karl Siilivask pühendas ennast täielikult parteitööle. Peale koolide inspektori ülesannete organiseerisin ma Võrus ka Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi rajamise, olles selle esimene direktor (ENE, 6, lk. 455). Memoriaalmuuseumi avasin Hariduse Rahvakomissari ülesandel 26. juunil 1941. a. Suure Isamaasõja esinestel päeval, kui kahurimürin oli Võrus selgelt kuulda.

Saksa okupatsioon (8.XIII 1941 – 13.VIII 1944) andis Võrule raske löögi. Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi hoonesse paigutati nagu pilkeks kurikuulus SD – Saksa julgeolekupolitsei.

26. septembril 1941 mõrvati Karl Siilivask. Võru keskkooliõpilastest hukati Karl Siilivase vanem poeg Jaan Siilivask (viimase nime kannab praegu Võru III 8-klassilise kooli pioneerimalev). Erika Siilivask koos oma noorema poja Karl Siilivasega (praegu akadeemik) sai põgeneda Nõukogude tagalasse. Võru prefektuuri poliitilisest politseist tõi minu ringkonna endine õpetaja Koidula Varik mulle teate, et "on karta, et ka Teid vahistatakse, sest Teie olite Nõukogude korra ajal 1940/41. a. Võru maakonna ja linna poliitiliste edasiharimise kursuste organiseerija ja juhataja. Kui seda esile tõstetakse, siis ootab ka teid Karl Siilivase saatus."

Lahkusin Võrust ja asusin elama Tarvastusse oma sugulaste juurde. Õnnetuseks oli naabertalu peremees Juhan Orumets omakaitstes kompanii pealik ja nõudis, et ma tuleksin tema tallu Orule püstitatud vaatlustorni, et seal registreerida nõukogude lennukite liikumist. Keeldusin sellest, vastates, et mina näen neid oma kodust samuti kui tema vaatetornist. Tehti juurdlus, et miks ma ei võta osa sundomakaitsest.

Olin ju Võru arstide komisjoni otsusega sõjaväeteenistusest vabastatud ja see käis ka sundomakaitse kohta. Kuna juurdluse põhjal ei saadud mind kohustada sundomakaitseesse astuma, siis kutsuti mind ühel päeval Mustla alevi asuvasse omakaitsepataljoni staapi. Pataljoni ülemaks oli üks kadakasakslane, keda ma ei tundnud. Mulle teatati, et "kuna Teid sundomakaitseesse ei saa võtta, sest olete sõjaväeteenistusest vabastatud ja see kehtib ka sundomakaitse kohta, siis kohustan ma Teid kui mobilisatsiooni alla kuuluvat isikut lõikama omakaitsele 7 m³ küttepuid." See ettepanek vihastas mind ja ma ütlesin, et olen metsavahi poeg ja tean hästi, kuidas puid lõigatakse. Sinna on vaja kaht inimest ja kui üks lõhub, siis teine paneb riita. Teid on siin juba kaks olemas ja mida mina seal veel teen. Tõusin püsti, lõin ukse kõvasti kinni ja lahkusin. See minu käitumine põhjustas, et mind 17. augustil 1944 kutsuti Viljandi sõjaväekomisjoni, et mobiliseerida sõjaväkke.

Enne komisjoni istungit rääkisin ma Viljandi linnaarstiga, kes oli mu hea tuttav, ja küsisin nõu, mida teha. Ta ei soovitanud mul metsa minna, sest "kui Nõukogude armee vastu talve edasi ei tule, läheb Teil raskeks talvel metsas elada. Pealegi, kui Teid tabatakse, siis lastakse Teid kohe maha." Ta lubas hoolitseda selle eest, et minult ei võeta ära sõjaväest vabastamise tunnistust, sest sel korral ignoreeris Viljandi sõjaväekomisjon Võru sõjaväekomisjoni (5 arsti) otsust. Kuid arvas, et võidakse määrata tagala teenistusse rivituna (A.V. – Arbeits-Verdienst). Komisjoni otsus oligi selline. Nüüd soovitas linnaarst mul minna Tallinna velskrite kursusele, sealjuures huumoriga öeldes, et "enne on sõda Eestis läbi, enne kui Teist velsker saab."

Velskrite kursusel oli väga vastik olla, sest seal olid lektorid fašistlikult meelestatud isikud, üks neist ütles, et "Teil tuleb ainult omi haavatuid ravida, kommunistidele lööge jalaga pähe, et rutem sureks." Tallinnast saadeti meid Pärnu Eesti leegioni sõjaväe haigla juurde praktikale. Haigla peaarst oli minu ülikooliaegne sõber. Temale rääkisin oma kavatsusest haigla evakueerimisel põgeneda Nõukogude Liitu. Ta ei soovitanud mulle seda, kuid ei reetnud ka mind. Minu palvel andis ta mulle tõendi, et kui mind põgenemisel kontrollitakse, siis näidaku see ette. Tõendi oli märgitud, et lähen Viljandi Omakaitset haiglale pesu tooma.

Pärnus viibisin vaid mõne päeva, oodates momenti, millal põgeneda. Kui hakati tegema korraldusi haigla evakueerimiseks Punase Risti laevaga Saksamaale, siis hiilisin Pärnu raudteejaama ja peitsin end Viljandisse sõjaväevarustust evakueeriva rongi tühja vaguni kaubakasti. Viljandisse jõudsin 20. septembril 1944. a. Linn oli vaikne nagu surnud. Läksin Põlluseltsi kaupluse hoovi, kus tavaliselt peatusid maameeste hobused. Seal ei olnud ühtegi hobust. Peagi ilmus sinna üks omakaitse mees, relv vööl, ja hakkas kontrollima sinna

saabunud kahe Eesti leegioni sõduri pabereid, seejärel tuli minu juurde. Ma ei näidanud oma dokumenti, sest see oleks mind reetnud, sest haigla evakueerimiseks vaevalt vajati Viljandist pesu. Jäin veidi mõtlema. Seejärel haaras ta mind kaelasidemest ja ütles, et "lähme nüüd Omakaitse staapi, et selgitada, mis mees Teie olete!" Ta oli viinastunud ja väikest kasvu ja ma virutasin talle jõulise löögi lõua alla. Ta kukkus maha ja mina panin jooksu. Jooksin hoovi tagumisest jalgväravast välja. Värava pealt vaatasin tagasi, ta oli end istukile ajanud ja karjus mulle järele: "See löök mind ei tapnud!"

Õnneks jooksin vastasmajja mitte eest uksest vaid ümber nurga lauta. Tänaval edasi joostes oleks ta mind tulistanud. Õuel oli üks mees hobusega ja sidus heinakoormat. Vist oli midagi peidetud koormasse, mida kavatses linnast välja viia. Ta teatas, et majas otsitakse kedagi, otsijal on relv käes. Ütlesin, et otsitakse mind. Võtsin kätte toobripuu ja ronisin redelit mööda laudalakka. Seal paistsid heinte seest vaid Eesti leegionäri püksid. Tulin alla ja jäin laudaukse kõrvale seisma, toobripuu käes. Siis tuli hobusemees minu juurde ja ütles: "See mees relvaga läks maja teisele korrusele. Teie ei või siia kauaks jääda, võib-olla tuleb ta hiljem lauta. Ta on relvaga, Teie vaid toobripuuga: Ma ajan koorma laudaukse ette, minge koorma varju ja mina ajan siis koorma väravast välja." Nii see toimuski. Väravast väljudes panin jooksma. Jooksin läbi vaikse, inimesteta linna kuni Viiratsi mäele. Istusin ja vaatasin tagasi linnale, kus olin koolis käinud ja õpetaja olnud, ja nüüd pidin elu kaotama.

Nõukogude võimu taaskehtestamisel Eestis sain kutse tulla Tallinna Hariduse Rahvakomissariaati tööle, kuid loobusin sellest, sest olin palju läbi elanud, okupatsiooni ajal redus olles halliks läinud, väsinud ja soovisin töötada nüüd vaid õpetajana.

16. oktoobril 1944. a. määrati mind Viljandi I Keskkooli füüsika- ja matemaatikaõpetajaks, kust ma üldfüüsika kateedri juhataja A. Mitti korduvatel palvetel tulin Tartu Riikliku Ülikooli füüsika õppejõu kohale 15. augustil 1946. a.

15. augustil 1946. a. määrati mind üldfüüsika kateedri assistendi kohale. 1. märtsil 1947. a. edutati mind sama kateedri vanemõpetajaks.

15. detsembrist 1947. a. kuni 31. augustini 1948. a. olin sama kateedri juhataja ajutine asetäitja (dots. A. Mitt oli Leningradis).

Asudes üldfüüsika kateedri juhataja ülesannetesse 15. detsembril 1947. a. ilmnes, et kateedris töötab inimesi, kelle suhtumine töösse on ebanõukogulik. Kõigepealt torkas silma laborant Jaan Lepik, kelle hoolduse all oli kateedri inventar. Inventuuri tegemisel inventari esemeid üldse ei kontrollitud, vaid Jaan Lepik lasi muutumatult ümber kirjutada inventariraamatu. Inventariraamatu ümberkirjutamist ei teinud ta ise, vaid lasi seda teha katseriistade puhastajal-preparaatoril Elfriede Mägil, kes oli vaid algharidusega ja kel oli raskusi isegi aparatuuri nimetuste ümberkirjutamisel. Nii oli näiteks "sationeerimise" seadeldis, nüüd inventariraamatus "latikoormise" seadeldis. Alles pärast seda, kui nõudsin töökoja juhatajalt Jaan Muugalt tagasi "latikoormise" seadeldist, ilmnes, et sellist seadeldist füüsika kateedris pole üldse olnudki.

Peagi selgus, et laborant Jaan Lepik tuleb vallandada. Enne aga oli tarvis leida üldfüüsika kateedris vabanevale laborandi kohale isik, kes oleks hea raamatupidaja ja valdaks masinkirja eesti ja vene keeles. Mainitud kohale valisin kaheksast kandidaadist Linda Lõhmuse. Kontrollisin kaadrite osakonnas Jaan Lepiku elulugu, see oli laitmatult korras. Mul oli vähe andmeid, et teda vallandada. Kuid abiks tuli mulle erakordne juhus. Kord ruttas minu juurde laborant Linda Lõhmus ja teatas, et üks tundmatu isik on kateedris, avab demonstratsiooniesemete kappe, vaatleb esemeid, kuid midagi ei räägi. Tundub, et on mõni revident. Läksin vaatama. Teretamisest tundsin ära, et see on meie laborant. Kutsusin Jaan Lepiku oma ruumi ja küsisin, et miks ta on oma välimuse muutnud (Tal oli närvihalvatuse

tõttu suu viltu, mida varjas habe). Ta teatas, et tema koduküllast oli saadetud Tartu Linna Parteikomiteesse kaebus, et okupatsiooni ajal olevat tema kodukülas automaadiga saksa sõdurina ringi jooksnud ja nüüd olevat TRÜ-s tööl. Kaebajat paluti tulla partei linnakomiteesse ja selleks ajaks kutsuti teda ka sinna. Kuna oli sõjaväes habemega, siis laskis nüüd habeme ära ajada. Teda paluti võtta istet ülekuulajaga sama laua taga. Kaebaja rääkis tema tegevusest kodukülas üksikasjalikult. Ta oli venelane ja rääkis vene keeles. Kui kõik oli räägitud, siis pöördus J. Lepik kaebaja poole ja küsis: "Kas Te tunnete mind?" Ta vahtis J. Lepikule üle laua tükk aega otsa ja ütles: "Ei tunne. Mitte kunagi pole näinud." Kaebaja saadeti minema ja J. Lepik oli "lahingu" võitnud. Nüüd tuli ta kateedrisse, et vaadata, kas teda seal tuntakse ära. Keegi ei tundnud, kõik vahtisid imelikkude nägudega temale otsa.

Ütlesin Jaan Lepikule, et nüüd lähme ülesse valvur Mihkel Selgise juurde, vaatama, kas ta tunneb Teid ära. Nad mõlemad elasid peahoone füüsikatiivas kolmandal korrusel olevas konsultatsioonide ruumis kapi taga. Voodid olid kõrvuti. Ma ütlesin laborandile, et lähen ees, tema tulgu ümber kümne minuti pärast mulle järele.

Valvur Mihkel Selgis oli turult toonud ahvenaid ja puhastas neid selles ruumis oleva pliidi peal (see oli vanasti valvuri eluruum). Ütlesin talle, et Moskvast on tulnud üks revident, kes tahab näha, kuidas nüüd elavad ülikoolis valvurid, ta tuleb umbes kümne minuti pärast siia ruumi. Mihkel Selgis ütles, et ärge laske teda sinna. Ma vastasin, et ei saa midagi parata, teda suunatakse varsti siia. Siis Mihkel Selgis pani kiirest puhastatud ahvenad puhastamata ahvenatega kokku ühte pange ja haaras lapi ning pühkis kiiresti räpped ja soomused prügikasti. Kui pliit oli puhas, siis pani pintsakunööbid kinni ja sammus revidendile vastu. Võttis "revidendi" käe suure kummardusega ja kui "revident" tervitas teda vene keeles, siis plaksatas see austusega ulatatud käsi "revidendile" vastu põske. Mihkel Selgis käratas "Keda Sa tulid siia hirmutama?!" Pärast seda viimast kontrolli oli selge, et see kaebaja Tartu Linna Parteikomitees ei tundnud SS-väeosa sõdurit tõesti ära.

Kutsusin laborant Jaan Lepiku enda juurde ja palusin teda kirjutada uus elulugu, mis vastaks tõsioludele. Selle eluloo esitasin rektorile ning Jaan Mardi p. Lepik vabastati füüsika kateedri laborandi kohalt 28. veebruarist 1952. a., elulooliste andmete varjamise pärast.

Kateedri juhataja asetäitjana ei olnud ma ainult kõlbmatute isikute kõrvaldajaks vaid ka tublide töötajate edutajaks. Arvates 1. märtsist 1948 a. palusin kinnitada üld- ja eksperimentaalfüüsika kateedri vanempreparaatoriks Elfriede Mägi, kes oli olnud kateedri teenistuses preparaatorina alates 18. jaanuarist 1945. a.

Eriti raske oli mul oma hea kolleegi ja dekaani A. Mitti allüürniku Harald Lepiku kõrvaldamine üldfüüsika kateedri õppejõudude koosseisust. Assistent Harald Lepik oli väga heasüdamlik ja sõbralik kolleeg, kuid päev-päevalt süvenes tema alkoholi tarvitamine, mis isegi üliõpilastele silma torkas.

Kord maikuu lõpul, 1950. a. esmaspäeva hommikul pidime temaga koos olema füüsika praktikumis, kuid teda ei ilmunud. Kontrollisin ka teise grupi üliõpilaste töid ja ütlesin ühele neist, et assistent Harald Lepik on vist haigeks jäänud, et teda tööl ei ole. Üliõpilane, kes elas Herne tänavas, ütles, et ei ole haige. Hommikul olevat ta istunud Herne tänavas ühe lauariida otsas ja koos tundmatute isikutega joonud viina.

Kui semester oli lõppenud, siis teatasin Harald Lepikule, et sügissemestril ei ole tal võimalik enam ülikoolis töötada ja tal tuleb omal soovil ülikoolist lahkuda. Lubasin hoolitseda, et ta edaspidi saab õpetaja koha keskkoolis, kuid tingimuseks on, et ta püüab joomisest loobuda. Ta esitas lahkumisavalduse ning vabastati TRÜ-st. Soovitasin ta Jõgeva Keskkooli vabale matemaatika-füüsikaõpetaja kohale. kahjuks aga minu hoolealune ei

loobunud joomisest, nagu lubas, ja seetõttu pidi ka Jõgevalt lahkuma. Hiljem olevat ta töötanud õpetajana veel Mustvees, siis Kallastel, kuid minu silmapiirile ta enam ei ilmunud.

Vallandatud laborandi Jaan Lepiku asemele võtsin tööle demonstraator-laborandi Lev Tõnnise, kes oli erakordselt töökas, täpne ja väga hoolas inimene.

Hakkasime koos Lev Tõnnisega inventariraamatu järele kontrollima esemete kohal- ja korrasolekut. Ilmnes, et umbes kolmandik oli kadunud või katkised. Suure Isamaasõja ajal oli fašistliku armee sõdureid ülikoolis nähtud ja pärast sõda polnud keegi inventuuri ausalt treinud, samuti mitte endine SS-sõdur laborant Jaan Lepik.

Kuid murelikum moment oli siis, kui selgus, et Nõukogude korra ajal hiljuti kateedritele toodud tervest autokoormast toolidest olid vaid mõned järel. Põhjus oli selge. Füüsika üldpraktikumid, kuhu uued toolid paigutati, asusid aula kõrval. Kui aulas oli mõni koosolek või kontsert, kus aula oli rahvast tulvil täis, siis tuldi füüsika üldpraktikumi ruumidest aulasse oma tooliga, mõnigi kord unustati tool tagasi viimata. Suurema puudujäägi põhjustas ülikooli klubi, mis alul asus füüsikaauditooriumide all keldris. Füüsikaauditooriumide all asuvast keldrist kolis klubi ülikooli endisesse kirikusse ja võttis kaasa seda, mis talle meeldis, sest mingit kontrolli ei teostatud.

Haldusprorektor Bronislav Vörse soovis ülikooli endisesse kirikusse rajada TRÜ klubi. Küsimust arutati eelnevalt ülikooli a/ü konverentsil 19. novembril. Koosolekul põhjendas haldusprorektor seda otsust igakülgselt. Olin ka sellel koosolekul. Ülikooli pere tundis mind vähe, kuid haldusprorektor B. Vörsele olin juba hästi tuntud, sest temaga oli mul olnud juba mõningaid kokkupõrkeid. Palusin sõna. Kaks rida minus eespool istus TRÜ Teadusraamatukogu direktor Aimi Hiir, kes vaikis. Mulle anti sõna. Minu sõnavõtt oli järgmine:

"TRÜ klubi oli mõnda aega peahoone füüsikatiivas auditooriumide all keldris. Kevadel kui loengute ajal auditooriumide aknad avasime ja kui all keldris mõni taidur hakkas pasunat puhuma, siis tuli auditooriumi aknad uuesti sulgeda ja loengul nii kõvasti rääkida, et muusikahelid ei segaks lektori ettekannet. Kas siis tõesti sm. Vörse soovib, et peahoones enam ei oleks rahu, kui klubi on asetatud just peahoone südamesse. Teen ettepaneku viia klubi mujale ja endisesse kirikusse rajada õpperaamatukogu koos avara lugemissaaliga. Meil kõigil on teada, et TRÜ Teadusraamatukogu on kitsas ja vaevalt mahutab ära õppejõude. Üliõpilastele on vaja just ülikooli südames õpperaamatukogu ja lugemissaali. Eriti tuleb silmas pidada seda, kui tunniplaanis on "auke". Mida peab siis üliõpilane tegema? Kas viibima peahoone külmades koridorides või minema "Volgasse" end soojendama, sest Pälsoni ja Tiigi tänava internaadid on küllalt kaugel peahoonest, et vabal tunnil sinna minna ja seal tagasi tulla. Ma palun minu ettepanek panna hääletusele."

Seepeale võttis haldusprorektor uuesti sõna ja väitis: "Ma tean miks sm. Reinet on selle vastu, et kirikus on klubi. Ta on usklik inimene ja kui kirikus on klubi, siis ei saa ta seal tantsida."

Võtsin uuesti sõna ja ütlesin: "Sm. Haldusprorektor, kes meist on usklikum, kas mina või Teie, seda ei tule selgitada a/ü üldkoosolekul. me võime seda teha hiljem Teie kabinetis."

Minu ettepanek pandi hääletusele. See sai üldise heakskiidu. Nii süvenes ülikooli kollektiivis mõte, et vana kirik muuta õpperaamatukoguks, mitte TRÜ klubiks. (Vt. TRÜ ajaleht nr. 1, 14. jaanuar 1983.). Pärast koosolekut tänas mind TRÜ Teadusraamatukogu direktor Aimi Hiir.

Klubiküsimus jäi aga 1952. a. lahendamata. See võeti uuesti päevakorda 1953. a. 20. novembril a/ü konverentsil. Vahepeal oli ülikooli kirik juba antud üliõpilaste käsutusse.

Viimati mainitud konverentsil tuli seetõttu tõsine heitlus – kas ikka klubi või õpperaamatukogu.

1952. a. valiti mind ka a/ü komiteesse. Järgmisel aastal kirjeldas olukorda a/ü esimeheks valitud R. Sorrok järgmiselt: "Seegi mittekohandatud klubi, mis on üliõpilastele 1. jaanuarist antud, läheb raamatukogu ehitamiseks, mida sugugi ei saa lugeda õigeaks ning tänane konverents peab oma seisukoha võtma." Sõna võtsid veel A/ü Vabariikliku Komitee esimees sm. Jõgi, teadusraamatukogu direktor A. Hiir ja mina.

Sm. Jõgi lausus, et a/ü komitee vaatab pealt, kui talt klubi ruumid ära võetakse. Komitee ei seisa oma ülesannete kõrgusel, kui ta laseb seda teha. A. Hiir: "TRÜ pearaamatukogus on raamatufond kasvanud ligi poole miljoni võrra. Lugemissaali kasutati siiani laialdaselt. Raamatukogu ei ole saanud ruume, üliõpilased aga kogunevad raamatukokku... TRÜ on õppeasutus. Ametiühing peab hoolitsema, et üliõpilased saaksid töötada."

Algas terav diskussioon haldusprorektori B. Vörse ja minu vahel. Pärast diskussiooni tegin ettepaneku leida klubile linnas sobivad ruumis ja vanasse kirikusse rajada õpperaamatukogu. See ettepanek võeti vastu.

Kui klubi oli lahkunud peahoone füüsikatiiva keldrist ja vana kirikut hakati ümber ehitama õpperaamatukoguks, sain haldusprorektor Viktor Simmilt vanemökonomit Kristjan Kiho eestkostmisel loa trükkida heal kartongil vajalikud inventarikaardid. Sm K. Kiho sai küll pahandada haldusprorektori käest, sest haldusprorektor ei olnud alul nõus uute kaartide trükkimisega paremal kartongil (ülikoolis olemasolevad olid kehval kartongil). Kui ütlesin, et seda meie ei maksa eelarvelistest summadest, siis andis ta lahke nõusoleku, surus minu kätt ja ütles, et Teie olete meid alati aidanud aasta kolmel viimasel kuul finantsraskustest üle saada.

Kui inventarikaardid olid käes, siis hakkas laborant Lev Tõnnis suure põhjalikkusega inventuuri tegema. Puuduvad esemed saime kergesti maha kanda, sest tõenäoliselt läksid need kaduma okupatsiooni ajal. Raskusi tuli aga toolide mahakandmisega, sest need olid pärast sõda, Nõukogude korra ajal muretsetud. Nõuti meie käest toolide osi. Otsisime läbi mõlemate auditoriumide alused ja sm. Lev Tõnnis kandis need kõik komisjoni ette, kuid sellest ei piisanud. Õnneks oli määratud seekord inventuurikomisjoni esimeheks Kristjan Kiho. Rääkisin need mured talle siiralt ära ja ütlesin, et need toolid pole ülikoolist välja viidud, need viis kaasa klubi ja seal on nad ülikooli kollektiivi kasutada. Sm. Kiho ei nõudnud enam toolide osi, sest meil ei onud neid. Lõpuks saime nii kaugele, et füüsika kateedris vastas igale inventarikaardile oma ese. Inventuuri tegime suvevaheajal, neil kuudel, kui Lev Tõnnisel ei olnud puhkust, minul kui õppejõul oli ametlikult 48 päeva puhkust. Töötasin igal suvel kateedris ka puhkuse ajal, sest tegin atmosfääri ionisatsiooni uurimusi ja need pakkusid erilist huvi suvel, eriti aga äikese korral. Seega oli arusaadav, et täitsin ka oma puhkuse ajal igal suvel kateedrijuhataja ülesandeid. Seda oli märganud minu allkirjaga ringlevate dokumentide järgi juriskonsult Villem Jauram. Ta oli läinud rektori juurde ja informeerinud rektorit selles, et igal aastal minu puhkuse ajal kõik üldfüüsika kateedri kirjad saadetakse minu allkirjaga. Rektor kutsus dots. A. Miti enda juurde ja küsis, kas ta oskab oma töötajate puhkust korraldada või ei. Reinetil on õigus saada puhkuse ajal töötamise eest kompensatsiooni. Seaduse järgi võib saada kahe viimase aasta eest nelja kuu puhkuse raha. Kui ta seda nõuab, siis maksate Teie selle, mitte aga ülikool. Nördinult tuli A. Mitt, kes oli väga kokkuhoidlik, minu juurde ja palus, et annaksin allkirja, et ma ei nõua puhkuse ajal töötamise eest kompensatsiooni. Andsin allkirja, mille A. Mitt viis rektorile. Rektor ütles, et alates 1. septembrist läheb J. Reinet neljaks kuuks puhkusele. Seda arvestades tuli kateedri koormus ümber jaotada. Vanemõpetaja maksimaalne koormus oli 840 tundi, sellest kandus nüüd suur osa kevadsemestrile. Sügissemestril, kui keegi haigestus, paluti mind teda asendada. Sellest ma ei keeldunud. Kevadsemestri lõpuks oli minu aastakoormus ületanud maksimumi, kuid ma

ei hakanud ületundide eest nõudma kompensatsiooni, sest see oleks toonud sm. A. Mitile uusi pahandusi.

Dots. A. Mitt otsustas nüüd paluda vabastada üldfüüsika kateedri juhataja kohalt arvates 1. septembrist 1960. a. ja kinnitada samast päevast üldfüüsika kateedri dotsendiks.

Üldfüüsika kateedri juhataja koha täitmiseks kuulutati välja konkurss. Konkurss ei andnud tulemusi.

Dots. A. Mitt palus mind, et asuksin üldfüüsika kateedri juhataja kohale. Keeldusin. Rektor soovitud ka isiklikult minuga rääkida. Dots. A. Mitt olla öelnud, et sel ei ole mõtet, sest "minu korduvate rääkimiste peale on ta keeldunud üldfüüsika kateedri juhataja kohale asumast. Teil on aga seaduse järgi õigus teda üheks aastaks määrata kateedrijuhataja kohale tema nõusolekuta."

3. augustil 1960. a. sain ootamatult käskkirja: "Kuna konkurss üldise füüsika kateedri juhataja kohale ei andnud tulemusi, siis viin üheks aastaks Jaan Reineti üldise füüsika kateedri vanemõpetaja kohalt, sama kateedri juhataja, vanemõpetaja kohale, alates 1. septembrist 1960. a. kuni 1. septembrini 1961. a."

1961. aasta kevadel pärast õppeaasta lõppu kutsus rektor F. Klement mind enda juurde ja ütles järgmist: "Dekaan dots. A. Mitilt saadud informatsiooni alusel Teie tegevuse kohta üldfüüsika kateedri juhatajana, palun Teid tungivalt jääda edasi üldfüüsika kateedri juhatajaks."

Ma palusin siiski ennast vabastada. Soovisin rohkem oma vaba aega kasutada teaduslikuks tööks, sest olin juba 1959. aastal valitud Rahvusvahelise Ühingu International Society of Biometeorology tegevliikmeks. Rektor oli nõus mind siis vabastama, kui esitan talle sobiva kandidaadi kateedrijuhataja kohale. Hakkasin seda otsima. Jäin peatuma A. I. Herzeni nim. Leningradi Pedagoogilise Instituudi aspirantuuri lõpetanu Kalju Kudu juurde, kes alates 1. oktoobrist 1958. a. töötas üldfüüsika kateedri assistendina ja 1. septembrist 1960. a. üldfüüsika kateedri vanemõpetajana, viimane koht vabanes minu määramise järel üldfüüsika kateedri juhatajaks.

Kui rektorile esitasin väljavõtte Kalju Kudu iseloomustusest, nõustus ta minuga. Vastavalt rektori käskkirjale viidi Kalju Kudu üle üldfüüsika kateedri vanemõpetaja kohalt sama kateedri juhataja k. t. – vanemõpetaja kohale alates 1. septembrist 1961. a.

Nii olin ma vabanenud üldfüüsika kateedri juhataja kohalt.

Üheks oluliseks põhjuseks, miks ma püüdsin vabaneda üldfüüsika kateedri juhataja kohalt, oli halb läbisaamine eksperimentaalfüüsika kateedri juhataja Karl-Samuel Rebasega, kes samal ajal oli ka füüsikaosakonna juhatajaks määratud.

Mis puutub teadustöösse, siis meie grupi tööd torkasid silma paljudele NSV Liidu teadlastele juba 1960-ndate aastate alul. 1964. a. kevadsemestril sõitis Tartu Riiklikku Ülikooli NSVL MN Teaduse ja Tehnika Riikliku Komitee teaduslik nõukogu eesotsas NSVL TA akadeemiku Valeri Popkoviga, et ära kuulata meie teaduslikke ettekandeid. Pärast ettekannete ära kuulamist soovitas mainitud nõukogu asutada Tartu Riikliku Ülikooli juurde Aeroionisatsiooni ja elektroaerosoolide problemlaboratoorium. Mainitud otsuse kiitis heaks ka TRÜ füüsika-matemaatikateaduskonna nõukogu. Aluseks võttes nende nõukogude otsuseid avas ENSV Ministrite Nõukogu TRÜ üldfüüsika kateedri juurde Aeroionisatsiooni ja elektroaerosoolide problemlaboratooriumi (ENSV MN määrus nr. 431-k, 31. märts 1964. a.)

Väga lühikese aja pärast sai laboratooriumi kollektiiv Nõukogude Eesti Preemia (1967. a) tsükli uurimistööde eest atmosfääri ionisatsiooni ja elektroaerosoolide alal.

30. augustil 1974. a. omistati mulle Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega teenelise leiutaja aunimetus. Olin Tartu linnas ainuke teeneline leiutaja kuni 13. septembrini 1982. a., mil minu õpilane ja aspirant Lembit Visnapuu sai Tartus teisena ENSV teenelise leiutaja aunimetuse.

Olen NSVL Teaduse ja Tehnika Riikliku Komitee kahe teadusliku nõukogu liige (tugevad elektriväljad tehnoloogilistes protsessides – elektron-ioontehnoloogia; aerosoolid ja nende kasutamine rahvamajanduses). Olen ka rahvusvaheliste ühingute "International Society of Biometeorology" tegevliige ja "American Institute of Medical Climatology" auliige. Viimati mainitud instituudil on 14 teaduslikku nõukogu, neist 5 nõukogu liikmeks olen valitud mina.

Oman 30 autoritunnistust. Nendest 43 alusel on konstrueeritud unikaalsed aparaadid, milliseid on eksponeeritud Moskvas NSVL Rahvamajanduse Saavutuste Näitusel.

Eksponeeritud esemete kohta on antud mulle 6 Rahvamajanduse Saavutuste Näituse medalit, 1 diplom ja 1 audiplom.

Jaan Reineti elust ja tegevusest

Hannes Tammeti ettekanne Jaan Reineti 80-ndal sünnipäeval Tartus 8. mail 1985. a.

(1. NIMI)

Jaan Reineti nime tuntakse juba 48 aastat ja 59 päeva. 1937-nda aasta 11-nda märtsi hommikul oli Tartu Ülikooli füüsika instituudi ajutine abiõppejõud ja tänane juubilar veel Jaan Reinert, kõigest 31 aastat vana, aga see vanus võttis nimest ühe r-tähe ära. Kõik ülejäänud tähed on tema nimes alles, juurde on tulnud vaid aunimetused.

(2. JÄLJED)

Seika teise r-tähga peab teadma, et ära tunda juubilar nime eesti keele õpiku kaanel. Juba noorena ettevõtlik Jaan Reinert andis käsikirja kirjastusele "Valgus", kus see jäi aga trükitehnikaste streigi tõttu ootele ja ilmus alles siis kui autor oli juba 22-aastane. See raamat on juubilar nime kindel jälg Eesti kultuuriloos.

Juubilar jälg võib leida mitmest vallast. Eks füüsikudki ole käinud Võrus Kreutzwaldi memoriaalmuuseumis ja lugenud seinalt, et muuseumi asutaja, avaja ja esimese direktori nimi oli Jaan Reinet. Ja eks mõnigi meist on seejuures pidanud enesestmõistetavaks, et ühe nime taga võib olla mitu meest ja miks siis ka üks Jaan Reinetitest ei võinud tegelda kultuurielu korraldamisega. Aga ei. Neljakümneandal ja neljakümneanda esimesel seisis Võru haridus- ja kultuurielu eesotsas meie Jaan Reinet ise.

Sõda lõikas läbi Jaan Reineti töö Võrus. Kui Nõukogude väed Võru maha jätsid ja hitlerlased linna lähel seisis, tulid võrulased kokku ja kõige lugupeetavam mees pidi rahvaga rääkima, et ära hoida paanikat ja kaost. Paluti 36-aastast Jaan Reinetit. Ta rääkis. Oli ülimalt keeruline aeg. Fašistid vallandasid Reineti haridusjuhi kohalt. Ta läks maale, kus poolvend pidas talu, ja tollest perioodist ongi need pildid, kus näeme Jaan Reinet adra taga astumas.

(3. PÄRITOLU)

Jaan Reinet isa ei olnud põllumees, vaid metsavaht. Siis kui perre sündis kolmas poeg, valitses riiki Nikolai II ja 1905. a. revolutsioon kogus hoogu. Viielapseline perekond oli vaene ja ka sugulasi polnud Jaan Reineti haridusteed toetamas. Oli küll kauge side kultuurilooga. Vana-vanaema õepoeg Ado Reinvald oli tolleks ajaks kirjutanud pea kõik enda tuntuks saanud luuletused, aga jõudnud ka talle kuulunud suure Ilissa talu pankrotti viia ja käest anda.

(4. ILISSA)

Reinvaldi mälestuse jäädvustamine oli üks noore Jaan Reinet unistusi. Selleks oleks pidanud ära ostma Ilissa talu. Nii palju raha polnud kusagilt võtta. Nõukogude võimu esimesil päevil otsustas aga senine omanik Jaan Tõllassepp põgeneda ja müüs talu võileivahinna eest. Ostis Jaan Reinet. Seitse päeva oli ta suure talu peemees. Siis anti Jaan Reinetile Ilissa talust 10-hektariline uusmaasaaja krunt, talu pidama hakkas poolvend. Siin elaski Jaan Reinet üle saksa okupatsiooni. Päeval, kui sündis II maailmarahu, pidas Jaan Reinet sünnipäeva. Sel päeval oli ta täpselt kaks korda noorem kui täna. Jaan Reinet tuli ülikooli tööle, korterit Tartus polnud, pere jäi maale ja abikaasa astus koos taluga kolhoosi. Alles siis kui Jaan Reinet sai Tartus vanaonu Jaan Pehapi majas korteri, tuli perekond Tartusse järele ja Jaan Reineti vahetud sidemed Tarvastuga katkesid.

Vanaonu Jaan Pehap oli kunagi andnud peavarju ka noorele Anton Hansen Tammsaarele ja siit lähtub Jaan Reineti asjatundlikkus Tammsaare eluloo alal, mida on viimastel aastatel jagunud kõigile ajakirja "Keel ja Kirjandus" lugejatele.

(5. HARIDUS)

Renessansilikult mitmekülgset haridust aitasid Jaan Reinetil saada tema ise ja fortuuna. Fortuuna andis talle Tarvastu kihelkonnakooli õpetajaks Johannes Muinaste. Majanduslik olukord ei lubanud astuda gümnaasiumi või reaalkooli. 15-aastaselt pääses ta aga Tartu Õpetajate Seminari, kus vaestest perekondadest õpilased said peavarju internaadis ja ka tagasihoidlikku abiraha. Seminari pääsemine näitab Jaan Reinet iseloomu. Konkurss oli tihe. Kõige kõrgemad olid nõudmised muusika alal. Jaan Reinetile oli loodus kõike andnud, ainult mitte muusikalist kuulmist. Milline pidi olema üleolek üldainetes, et õppima pääseda! Õpingukaaslasteks seminaris olid Tuudur Vettik, Karl Ader, Eduard Oja, Eduard Tubin... Jaan Reinet tegi kompositsioonitööd õpingute ajal hiilgavalt ja selges Eduard Tubina stiilis. Eduard Tubin aga üllatas matemaatikaülesannete briljantsete lahendustega. Õpetajad pigistasid ühe silma kinni. Klassijuhataks oli Mihkel Kampmann ja eesti keelt õpetas Andrus Saareste. Kui Jaan Reinet kahekümneselt sai valmis uue eesti keele grammatika õpiku käsikirja, näitas ta seda kõigepealt J. V. Veskile ja Andrus Saarestele. Veski kiitis, aga Jaan Reinet suurim autoriteet Saareste arvas, et senine O. Looritsa õpik on hea küll ning uut pole tarvis. Siitpeale hakkavad Jaan Reinet huvid pöörduma üha rohkem loodus- ja reaalteaduste poole. Ülikoolis lõpetaski ta matemaatika- loodusteaduskonna.

(6. TIITLID)

Jaan Reinetile on ette heidetud, et tema haridus on lõpetamata: tiitlite hulgas pole teaduste doktori ja professori nimetusi. Jaan Reinet on sellest üle. Talle jätkub rahvusvaheliste teadusseltside auliikmeskondadesse kuulumisest. Kõige kõrgemalt koteeritud nimetus on aga tema enda nimi – Jaan Reinet. See on kordumatu ning annab kõige adekvaatsemalt edasi lugupidamise, mida me juubilari vastu tunneme. Oma nime on legendiks ja tiitliks muutnud Jaan Reinet ise.

(7. SELF-MADE MAN)

Jaan Reinet on *self-made man* selle sõna kõige kõrgemas tähenduses. *Self-made man* pole Eestis midagi iseäralikku. Enam kui poolte Eesti teadlaste kohta võib niiviisi öelda. Jaan Reinet paistab aga teiste hulgast välja. Ta on alati teinud ja korraldanud kõik ise ning teeb seda tänaseni. Kui me laboratooriumis mõtlesime hakata Jaan Reinet juubelit ette valmistama, tegi ta ise ette täpse plaani: kes kirjutab artikli selles lehes, kes teises ja nii kõik peensusteni. Olen harjunud kõike korrigeerima ja püüdsin korrigeerida ka Jaan Reineti oma käega joonistatud juubelikutse projekti. Pärast pikka mõtlemist teingi paranduse ühe sõna ulatuses. Kahe tunni pärast läksin Karmen Veldre juurde, kes polnud veel jõudnud teksti ümber kirjutada, ja võtsin paranduse tagasi, originaal oli parem.

(8. LEGEND)

Iga väljapaistev isiksus kahestub. Laiem publik tunneb legendi, inimest ennast vaid lähemad tuttavad. Kuivõrd legend võib inimesest isoleeruda, seda näitab legendide muutlikkus. Drastiliseks näiteks on legendid kolmekümnendate aastate riigijuhtidest. Legend Jaan Reinetist ei ole raamatutes fikseeritud, see on folkloor ja me märkame siit üksikuid kilde.

Meenub jutuajamine ühe noore arstiga, kes lõpetas ülikooli 60-ndatel aastatel. Reinetiga tal isiklikke kontakte ei olnud. Jutt ei olnud Jaan Reinetist, vaid eesti füüsikast üldises plaanis. See noor tohter väitis, et tema üks suuremaid elamusi oli eesti füüsika avastamine ülikooli lõpetamise päevil. Kogu tudengiaja oli ta veendunud, et Eestis on parajasti üks suur füüsik Jaan Reinet ja peale selle veel rida keskpäraseid kohusetundlikke füüsikaõpetajaid. See oli pilt Eesti füüsikast 60-ndate aastate meditsiiniüliõpilaste hulgas ja üks tahk Jaan Reinetist kui legendist.

(9. DIALEKTIK)

Kui küsitakse, kes on Jaan Reinet ise, siis ma vastaksin: kõigepealt dialektik ja optimist. Nende kahe omaduse toel on ta jõudnud kõigi saavutusteni.

Hegel, Marx ja Lenin on meid veennud, et progressi lähtekohaks on vastuolud. Vastuolu lahendamine eituse eitamise teel on see, mis loob uue kvaliteedi. Ühekülgne lähenemine vastuoludele loob väärpildi. See loob ka soodumuse Jaan Reinetit väärti mõista. Jaan Reinetit on sageli kritiseeritud ja sageli saab kriitika alguse lühinägelikkusest. Võtame näiteks Jaan Reinet suhted matemaatikaga. Ta ei tarvita enda töödes matemaatilisi meetodeid ning kui tuleb arutusele matemaatiline probleem, tõmbub ta kõrvale.

Kujutlegem, et seisame suureformaadilise maali ees, mis ei ole värvifoto. Et paremini näha, püüab füüsik kitsas mõttes vaadata parima nägemise kauguselt, mis on 25 cm. Näha on värvilaigud ja enamus neist pole just kuldsed. Ärgem haarakem luupi, astugem parem paar sammu tagasi. Ja sünnib uus kvaliteet. Ajaloost. 1935. a. kevadel lõpetas Jaan Reinet Tartu Ülikooli matemaatikaosakonna cum laude. Professorid Sarv ja Vilip ei pannud naljaviluks häid hindedeid. Kõrgeim hinne oli tollal maxima sufficit. Jaan Reinet teisi hindedeid ei tundnud. Vabandust, on üks erand. Vanadest eksamiraamatutest võib leida, et neljal korral on välja pandud erandlik hinne ultra maximum, üks neist Jaan Reinetile. Tänapäev. Kui koolipoiss oskab autot juhtida, teeb see talle au. Kui nooremteadur oskab autot juhtida, on see igati tulus ja vajalik oskus. Kui minister ise autot ei juhi, on ta siis võhik oma ametis? Jaan Reinet teeb oma tööd ka laboratooriumi jõul, matemaatika on tehtud ja hästi tehtud. Nii paistab maal Jaan Reinetist piisavalt kauguselt vaadates.

(10. OPTIMIST)

Jaan Reineti kõige erandlikum omadus on kõikevõitev optimism, mis põimub läbi dialektilise tunnetusega. See tõstab Jaan Reineti kõrgemale enda õpilastest, keegi ei ole siin tema vääriline. Olen korduvalt üle elanud juhtumeid, kui olen ehmatusega saanud teada, kuidas mingi konkreetne ettevõtmine Jaan Reinetil untsu läheb. Kui Jaan Reinet ise sama halva teate vastu võttis, läks tal nägu särama – vaat nüüd alles hakkavad asjad minema! Olgugi tundes Jaan Reinetit, olen alati jahmatanud – kas võllanali? Aga ei. Jaan Reinet leiab alati positiivse konksu, kogu olukord hakkab pikkamisi pöörduma, toimub eituse eituse, sünnib uus kvaliteet, Jaan Reinet on võitja, ta pole kunagi eksinud. Seda jälgida on fantastiline elamus. Ma ei teaks, mis on tõeline optimism ja kui suur on selle jõud, kui ma poleks kirjeldatud korduvalt üle elanud. Tunnen veel mõnd suurt optimisti, kõik nad on silmapaistvad isiksused, kuid kellegi dialektiline optimism pole nii täiuslik ja virtuoosne, kui Jaan Reinetil. Seadusandja Murphy lööks Jaan Reinet optimismi vastu nina veriseks. Igal seadusel on erand ja Murphy seadusel on Jaan Reinet.

(11. 80 AASTAT)

80 aastat on palju. Jaan Reinet on vanaks jäänud. Füüsiline jõud ja töövõime kahanevad, aga tema nooruslik optimism on alles, see jääb kõrgeks eeskujuks aastate poolest noortele meestele.

Pika elu jooksul on Jaan Reinet palju tööd teinud. Kui me kord Jaan Reinetit matame... Vabandust, ka mina olen väikest viisi optimist, kuigi pole veel teada, kes keda. ...Kui me kord Jaan Reinetit matame, ei tohi keegi öelda, et ta töö jäi pooleli. Jaan Reinet on täpselt planeeritult teinud kõik valmis. Isegi tema tohutu mahuga arhiiv on korrastatud. Kõik, mida Jaan Reinet veel teeb, olgu see Tammsaare eluloo uurimine või nõuanded õpilastele, on puhtalt üle plaani: Jaan Reinetil on õnn vaadata tagasi oma elule kui viimistletud tööle.

(12. MEISTER)

Ülikooli struktuuriteatmikus on Jaan Reinet kirjas kui geofüüsika kateedri meister. Mida tähendab sõna "meister"? Jaan Reinet isiksus ulatub üle keelepiiride ja võtame abiks itaalia keele sõnastiku. Meister – maestro. Tagasi tõlkides: 1) meister, 2) õpetaja. Sõna "meister" laiem tähendus pole võõras ka eesti keelele, seda tunnistab sõna "koolmeister". Jaan Reinet on meister selle sõna kõige laiemas mõttes.

Meie meistril on täna suur juubel. Lubage mul üle anda sügavaim lugupidamisavaldus ja südamlikud õnnitlused kõigilt sellidelt ja õpipoistelt, neid on palju.

Jaan Reinet

H. Tammeti ettekanne Jaan Reineti 100-ndal sünniaastapäeval

8. mail 1905. a. Tarvastus sündinud Jaan Reinet lõpetas Tartu ülikooli 1935. aastal, töötas siin õppejõuna aastatel 1946-76, rajas 1964. aastal aeroionisatsiooni ja elektriaerosoolide labori ning oli 1971-75 selle juhataja. Labor kasvas juhtivaks asutuseks atmosfääri ionisatsiooni uurimise ja elektromeeetria alase teadusliku aparatuuri konstrueerimise alal NSVL-s ja oli tuntud ka välismaal. Jaan Reinetile on omistatud üle 30 autoritunnistuse, ENSV teenelise leiutaja aunimetus (1974) ja ENSV riiklik preemia (1967). Ta suri 29. novembril 1991. a. Tartus.

JR õpetajafilosoofia arvestas seda üldtuntud paradoksi, mille kohaselt õpetamine olevat tühi töö ja vaimu närimine, sest lollile ei jää nagunii midagi külge, andekas õpilane saab aga kõik ise selgeks. Lollid ei tulnud JR juurde õpilasteks. Ise selgeks saamine ei ole aga päris iseeneslik asi. Selleks on tarvis tingimusi. JR meetodi esimene osa oligi arengukeskkonna loomine.

Kui ma teismelise noormehena tulin JR juurde õpilaseks, siis anti mulle töölaud ja õigus kasutada olemasolevat aparatuuri. JR juhatas, kus on füüsikaosakonna raamatukogu ja mis sealt leida. Kui JR nägi noorest inimesest asja loota, siis hoolitses ta ka selle eest et õpilane poleks näljas ja ei külmetaks. Näiteks minu jaoks organiseeris ta hakatuseks pool klaasipuhuja palka. Klaasi puhuma ma ei õppinudki, küll aga veetsin õhtud laboratooriumis aeroioone ja vanu saksakeelseid ajakirju uurides. Ja kui töö arenes niiviisi, et midagi oli tarvis töökojas valmistada, siis korraldas JR selle asja kuidagi märkamatuks ära. JR, tema õpilased ja töökoda tegutsesid koos lihtsalt ja loomulikult nagu üks perekond. Siin oli oma osa ka ühel teisel erakorralisel inimesel. Jaan Muuga oli see mees, kellega suhtlemine mõjutas oluliselt ka JR õpilaste arengut.

JR meetodi teine oluline osa oli teadusliku huvi äratamine ja uurimistööle provotseerimine. Huvi äratamine on suur kunst. Kõigepealt peab õpetaja ise olema probleemidest intensiivselt huvitatud. Teiseks peab ta saavutama õpilasega lähedase inimliku kontakti. Kõigil pole selleks annet, JR-il oli. Ta käitus õpilastega nagu oleks nad tema perekonnaliikmed. Eriti oluline oli aga JR võime õpilasi uurimistööle provotseerida. Muidugi andis ta igapähele sissejuhatuseks mõne konkreetse ja suhteliselt lihtsa tööülesande, mille juures õpilane tunnetas enda võimet probleemi lahendada ja sellest isegi üle olla. Nii arenes õpilase eneseusk ja töötahe. Tavapärase teaduse juurde juhtimise tööga kaasnes aga midagi, mis muutis JR meetodi eriliseks. JR armastas rääkida. Ta vestles õpilaste kui võrdväärsete inimestega kõikvõimalikel teemadel ja me õppisime nendest vestlustest ka palju niisugust, mis otse teadusesse ei puutu. Teadus oli aga alati üks jutuaine. JR rääkis väga sugestiivselt nendest enda uurimistemaatika probleemidest, mille lahendamine oleks eriliselt tähtis, aga tema sõnul ka väga raske. Selle juures valis ta ka niisuguseid probleeme, mille lahendamine oli õpilasele tegelikult jõukohane. Siin ei andnud JR andud otsesõnu ülesannet. Õpilasel aga kujunes arusaamine ja usk, et intrigeeriv probleem on tegelikult lahendatav ja seda suudab nimelt tema. Ja labori aknad olid hilisõhtuni valged. Mäletan arusaamatusi valvuriga, kes ei lubanud hilisõhtul ja öösel ülikooli peahoones viibida. Töötasin keldrilaboris ja jätsin aknaaagid seestpoolt lahti. Õigel ajal peauksest välja ja siis akna kaudu laborisse tagasi ning akende siseluugid korralikult kinni. Ega JR meile seda otse õpetanud, aga tema lugupidamine leidlikkusest oli suureks toeks.

JR õpetajatöö ja organisatoritöö olid lahutatamatud. Ma ei mäleta, et ta oleks rääkinud, mis on tema üldine eesmärk ülikoolitöös. Kui nüüd tagantjärele mõelda, siis pidi see eesmärk olema laia teadusliku koolkonna loomine. Juba Võru perioodil äraproovitud organisatorivõimed leidsid siin tänuväärse rakenduse.

Hea organisaaatori juhtimisel korraldub kõik nagu iseenesest ja organiseerimine kui spetsiifiline tegevus ei paista üldse välja. JR oli just niisugune organisaaator. Vist ainus periood, mil ta pidi silmatorkavalt spetsiifilisele organiseerimistööle pühenduma, oli AEL loomine. See oli eriline etapp, siis sai tema koolkond ametliku vormi. JR organisaaatoritöös ei olnud kunagi tunda pinget. Ta tegi kõike mõnuga, saatjaks isikupärane huumor. Huumor ei jätnud JR-i kunagi maha. Ka seda lugu, kuidas ta vaevu pääses kurikuulsast 25+5-st, rääkis ta kui muhedat anekdooti.

JR organisaaatorina ei olnud ohvitseri vaid ehitaja tüüpi. Ta tuli ülikooli tööle Anatoli Miti kutsel. Mitt oli enne sõda teinud prof. Vilipi juhendamisel magistr töö õhu elektrijuhtivusest ja ionidest. Ega ta midagi muud ju JR-le soovitada osanud kui ionide mõõtmist. JR alustas koos Miti ja hea kolleegi Hugo Marraniga. Olgugi, et AM oli lausa geniaalne organisaaator, asus Mitt-Marran-Reineti kolmiku eestvedajaks algusest peale JR. Esimene asi oli aparatuur ja selle väljamõtlemine ning valmistamise organiseerimine oli jõukohane ainult JR-le. JR nimelt organiseeris konstrueerimist ja ehitamist. Ma ei ole kunagi näinud JR-it ennast tegemas tööjooniseid ega tehnilist dokumentatsiooni. Tema poolt olid ideed ja oskus kõik vajalik sõnade ja piltide abil Arnold Susile ära seletada. Ilma töökoja meistri Arnold Susi konstruktorivõimeteta ei oleks vist olnud aparatuuri, mille kõik järgnev tugines. Kõik vajalikud inimesed olid aga JR ümber nagu iseenesest iga üks õigel kohal. Sellest vist geniaalset organisaaatorit tunnebki, et tema ümber korraldub kõik nagu iseenesest. Kui aparatuur tööle sai, esimesed tulemused kogunenud ja suhted Leningradi teadlastega loodud, siis hakkas JR koolkonda ehitama. Ta kutsus endale õpilasteks esimese kursuse tudengeid. Tudengid tulid, ja kellest asja, need jäid. Rakendustesse said kaasa said tõmmatud meedikud ja meie poolt vaadates näis, et ka nende hulgas keerles kõik JR ümber. Asutatud laboratoorium edenes JR juhtimisel nagu teisiti ei saakski olla.